

**ESIOPETUKSEN
OPETUSSUUNNITELMAN
PERUSTEET
LAPINJÄRVELLÄ
2011**

Määräykset ja ohjeet 2010:27

© Opetushallitus

Määräykset ja ohjeet 2010:27

ISBN 978-952-13-4616-3 (nid.)

ISBN 978-952-13-4617-0 (pdf)

ISSN-L 1798-887X

ISSN 1798-887X (painettu)

ISSN 1798-8888 (verkkajulkaisu)

Kannen kuva: Päiväkoti Haaga, Helsinki

Taitto: Taittotalo PrintOne, Helsinki

Painatus: Juvenes Print – Tampereen Yliopisto-
paino Oy, Tampere 2010.

www.oph.fi

DNO 51/011/2010
MÄÄRÄYS velvoittavana
Noudatettava

PÄIVÄMÄÄRÄ 2.12.2010

Esiopetuksen järjestäjät

Voimassaoloaika 1.1.2011 alkaen
Toistaiseksi

Säännökset joihin toimivalta määräyksen antamisesta perustuu (642/2010)	Perusopetuslaki 14 § (477/2003), 16a ja 17a §
--	---

Kumoaa määräykset nro	64/011/2000 42/011/2003 3/011/2009
--------------------------	--

ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Opetushallitus on päättänyt Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista 2010 liitteen mukaisesti.

Uusi määräys sisältää useita muutoksia nykyisiin Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin, minkä vuoksi perusteet uudistetaan kokonaisuudessaan.

Perusteissa luovutaan tekstin jakamisesta pykäliin. Luvut ja niiden alaluvut merkitään numeroin liitteen mukaisesti. Muutoksia on tehty liitteen mukaisesti erityisesti seuraaviin lukuihin ja niiden alalukuihin:

Luku 1, 1.1 Tehtävä

Luku 2, 2.1 Esiopetuksen järjestäminen

Luvut 4 ja 5

Luku 7

Luku 8, 8.2 Opetussuunnitelmaan sisältyvät seikat

Määräys edellyttää esiopetuksen järjestäjiltä opetussuunnitelman muuttamista. Esiopetuksen järjestäjä voi ottaa liitteenä olevien perusteiden mukaan laaditun opetussuunnitelman käyttöön 1.1.2011. Esiopetuksen järjestäjän tulee ottaa opetussuunnitelma käyttöön viimeistään 1.8.2011.

Esiopetuksen järjestäjät eivät voi jättää noudattamatta tätä määräystä tai poiketa siitä.

Pääjohtaja Timo Lankinen

Johtaja Jorma Kauppinen

LIITE Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010

Sisältö

1 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	5
1.1 Tehtävä.....	5
1.2 Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet.....	6
2 Esiopetuksen toteuttaminen	8
2.1 Esiopetuksen järjestäminen	8
2.2 Oppimiskäsitys.....	9
2.3 Oppimisympäristö.....	9
2.4 Työtavat.....	10
3 Esiopetuksen yksityiskohtaiset tavoitteet ja sisällöt	11
3.1 Eheyttäminen.....	11
3.2 Keskeiset sisältöalueet.....	11
3.2.1 Kieli ja vuorovaikutus.....	11
3.2.2 Matematiikka.....	12
3.2.3 Etiikka ja katsomus.....	13
3.2.4 Ympäristö- ja luonnontieto.....	14
3.2.5 Terveys.....	15
3.2.6 Fyysinen ja motorinen kehitys.....	15
3.2.7 Taide ja kulttuuri.....	16
4 Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa	21
4.1 Esiopetuksen yleinen tuki.....	23
4.2 Esiopetuksen tehostettu tuki.....	28
4.3 Esiopetuksen erityinen tuki.....	28
4.4 Kasvun ja oppimisen tuki paikallisessa opetussuunnitelmassa.....	23
4.5 Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa.....	28
4.5.1 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma	28
4.5.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.....	32

5 Kasvun ja oppimisen tukimuodot esiopetuksessa	34
5.1 Esiopetuksen opetusjärjestelyihin liittyvä tuki.....	34
5.1.1 Erityisopetus.....	34
5.1.2 Pidennetty oppivelvollisuus.....	35
5.2 Esiopetuksen muu tuki	37
5.2.1 Yhteistyö kodin kanssa	37
5.2.2 Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen	40
5.3 Esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen	44
5.3.1 Oppilashuolto.....	44
5.3.2 Turvallisuuden edistäminen	47
5.3.3 Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen.....	49
5.3.4 Oppilashuollon ja turvallisuuden edistäminen paikallisessa opetussuunnitelmassa.....	52
6 Eri kieli- ja kulttuuriryhmien sekä erityisen koulutustehtävän mukainen esiopetus, vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylpy	59
6.1 Saamenkieliset.....	59
6.2 Romanikieliset.....	60
6.3 Viittomakieliset.....	60
6.4 Maahanmuuttajat.....	61
6.5 Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus	62
6.6 Vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylpy.....	65
7 Arviointi	65
8 Esiopetuksen opetussuunnitelman laatiminen	66
8.1 Opetussuunnitelman laatimisen järjestelyt.....	66
8.2 Opetussuunnitelmaan sisältyvät seikat.....	67

Näissä esiopetuksen perusteissa käytetään esiopetukseen paremmin soveltuvana oppilaasta nimitystä lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä oppimissuunnitelmasta nimitystä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Kun kysymyksessä on suora lainaus lainsäädännöstä, siinä käytetään kuitenkin lainsäädännön mukaisia ilmauksia.

1 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

1.1 Tehtävä

Esiopetus rakentuu yhteiskunnan perusarvojen pohjalle. Nämä ilmenevät kansallisesta lainsäädännöstä ja kansainvälisistä julistuksista, suosituksista tai sopimuksista, joilla ihmisoikeuksia ja maapallon elinkelpoisuutta pyritään vaalimaan. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella ¹. Suomi on myös sitoutunut kansainväliin sopimuksiin, ohjelmiin ja julistuksiin jotka edellyttävät yhteisen opetuksen järjestämistä siten, että kaikkien lasten kasvu ja oppiminen voidaan turvata mahdollisimman hyvin ².

Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen.

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Siinä tuetaan ja seurataan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä sekä ennalta ehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Tärkeää on vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla sekä tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Lapsen kokemusmaailmaa rikastutetaan ja häntä autetaan suuntautumaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

¹ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom.

² YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, Salamancan julistus (Salamanca Statement) 1994, Luxemburgin peruskirja (The Charter of Luxemburg) 1996 ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva sopimus 2006

Esiopetuksessa on huomioitava myös sukupuolten erityistarpeet. Esiopetuksessa lapsille taataan tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulun aloittamiseen.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Esiopetuksen järjestämisessä tulee siten ottaa huomioon toisaalta muun varhaiskasvatuksen ja toisaalta perusopetuksen tavoitteet ja sisällöt. Riippumatta siitä, toteutuuko esiopetus erillisryhmässä tai yhdistettynä muiden ikäryhmien kanssa, sen tavoitteet ja omaleimaisuus on kuitenkin aina otettava huomioon.

Jotta asetettuihin tavoitteisiin päästäisiin, on tärkeää, että opettaja ja huoltajat sekä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuva henkilöstö kantavat yhdessä vastuun lapsen säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

1.2 Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteet määräytyvät toisaalta kunkin lapsen yksilöllisistä kehittymisen mahdollisuuksista ja oppimisedellytyksistä ja toisaalta yhteiskunnan tarpeista. Esiopetuksen tavoitteena on:

Lapsen myönteinen minäkuva vahvistuu ja hänen oppimaan oppimisen taitonsa kehittyvät. Hän omaksuu perustietoja, -taitoja ja -valmiuksia oppimisen eri alueilta ikänsä ja edellytystensä mukaisesti. Leikin kautta oppiminen on keskeistä. Hän oppii ymmärtämään vertaisryhmän merkityksen oppimisessa. Hän säilyttää oppimisen ilon ja innostuksen sekä uskaltaa rohkeasti ja luovasti kohdata uudet oppimishaasteet.

Lapsi oppii pohdintaa oikeasta ja väärästä. Hänen toimimisensa vastuuntuntoisena yhteisön jäsenenä vahvistuu. Hän harjoittelee yhteiselämän pelisääntöjä ja sitoutumista niihin. Hän sisäistää yhteiskuntamme hyviä tapoja ja ymmärtää niiden merkityksen osana jokapäiväistä elämää. Hän oppii paremmin hallitsemaan itseään ja opettelee selviytymään arkipäivän tilanteissa. Hän oppii ymmärtämään tasavertaisuutta ja hyväksymään ihmisten erilaisuuden. Hän oppii ikävaiheensa mukaisesti ymmärtämään, miten terveyttä ja hyvinvointia ylläpidetään.

Lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetti sekä hänen kykynsä ilmaista itseään monipuolisesti vahvistuvat ja kehittyvät. Hän tutustuu eri taidemuotoihin, paikalliseen ja kansalliseen kulttuuriin sekä mahdollisuuksien mukaan myös muihin kulttuureihin.

Lapsi kiinnostuu luonnosta ja saa käsityksen omasta riippuvuudestaan ja vastuustaan sekä luonnosta että rakennetusta ympäristöstä. Hän oppii havainnoimaan ja jäsentämään ympäristöään monipuolisesti, nauttimaan ympäristön monimuotoisuudesta ja kauneudesta sekä tulee tietoiseksi oman toimintansa vaikutuksesta.

2 Esiopetuksen toteuttaminen

2.1 Esiopetuksen järjestäminen

Perusopetuslain mukaan opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytystenmukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa ja opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.³ Esiopetuksessa noudatetaan Opetushallituksen vahvistamia esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita riippumatta siitä, missä esiopetus toteutetaan⁴. Lapsella on myös esiopetuksessa lain mukaan oikeus työpäivinä saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsella on myös oikeus saada esiopetuksessa maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut⁵. Esiopetusta järjestettäessä tulee ottaa huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää päivähoitopalveluja ja vastaavasti päivähoitoa järjestettäessä, että päivähoitossa olevilla lapsilla on mahdollisuus osallistua esiopetukseen⁶.

Esiopetuksen, ohjauksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana on huolenpito hyvästä ja turvallisesta päivästä. Esiopetus järjestetään siten, että lapsen hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle on mahdollisimman suotuisat edellytykset. Esiopetusyhteisön tulee olla turvallinen, ilmapiiriltään kunnioittava sekä ystävällinen. Oppimisympäristön turvallisuutta tai terveyttä vaarantaviin tekijöihin puututaan heti. Lapsen esiopetuksen päivän tulee rakenteellaan, sisällöllään ja toimintatavoillaan luoda mahdollisuudet rauhalliseen työskentelyyn, leikkiin ja muuhun toimintaan, yhdessä tekemiseen ja oppimiseen, omaan rauhaan sekä oppimisen ilon ja mielekkyyden kokemuksiin. Jos esiopetukseen osallistuva lapsi käyttää lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, lapsen päivä tulee rakentaa kokonaisuudeksi ottaen huomioon esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen tavoitteet.

3 Perusopetuslaki (628/1998) 3 § 2 mom. (477/2003/), 3 § 3 mom. ja 29 § 1 mom.

4 Perusopetuslaki 3 § 1 mom.

5 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010), 31 § 1 mom. ja 31 a § 1 mom. (477/2003)

6 Perusopetuslaki 6 § 1 mom. (1288/1999) ja Laki lasten päivähoitosta 11 b § (1290/1999)

Esiopetus edistää kannustavaa vuorovaikutusta, yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan ja yhteiseen työskentelyyn sekä toimintaympäristöön. Osallisuuden kautta tuetaan lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia sekä vastuulliseksi ihmiseksi ja yhteiskunnan jäseneksi kasvamista.

Lasta tukeva, yhteisöllinen esiopetus arvostaa niin lasten, opettajien kuin muiden yhteisön jäsenten ja asiantuntijoiden sekä perheiden merkitystä toiminnassaan. Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, erityisesti alkuopetuksen, sosiaali- ja terveystoimen sekä muiden lasten kasvua ja kehitystä tukevien toimijoiden kanssa.

2.2 Oppimiskäsitys

Esiopetuksessa oppiminen on aktiivinen, aikaisempiin tietorakenteisiin pohjautuva päämääräsuuntautunut prosessi, joka usein sisältää ongelmanratkaisua. Näin tietoa ei voida suoraan opettamalla siirtää lapselle, vaan lapsi itse rakentaa aikaisemmin omaksumiensa käsitysten ja uuden tiedon pohjalta uudet käsityksensä. Oppiminen perustuu aiempaan tietoon ja oppimiskokemuksiin.

Oppimista tapahtuu opittavan aineksen, aikaisemmin muodostuneiden tietorakenteiden sekä ajattelun vuorovaikutuksessa. Vertaisryhmän vuorovaikutustilanteissa lapset oppivat yhdessä toisten kanssa ja toisiltaan antamalla virikkeitä toistensa ajattelun ja mielikuvituksen kehittymiseen.

2.3 Oppimisympäristö

Esiopetuksen oppimisympäristöllä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista ympäristöä, jossa toiminta toteutuu. Oppimisympäristössä on keskeistä opettajan ja lapsen välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus, erilaiset toimintatavat ja oppimistehtävät. Esiopetuksessa lapsikeskeisyys edellyttää ohjaavaa kasvatusta, jossa aikuinen asettaa lapselle rajoja ja lapseen kohdistetaan odotuksia ja vaatimuksia. Hyvä oppimisympäristö ohjaa lapsen uteliaisuutta, mielenkiintoa ja oppimismotivaatiota sekä tukee hänen aktiivisuuttaan ja itseohjautuvuuttaan. Se tukee monipuolisesti lapsen kasvua ja oppimista sekä oman toiminnan arviointia. Se tarjoaa lapselle tilaisuuksia leikkiin, muuhun toimintaan ja omaan rauhaan. Se on myös kieliympäristönä virikkeinen ja siinä pystytään järjestämään lapsen kielellistä kehitystä tukevaa toimintaa.

Oppimisympäristössä tulee vallita iloinen, avoin, rohkaiseva ja kiireetön ilmapiiri. Työvälineiden ja materiaalien tulee olla lasten ulottuvilla. Oppimisympäristön varustus tukee myös lapsen kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi. Hyvä oppimisympäristö on terveellinen ja tukee monipuolisesti lapsen turvallisuutta. Oppimisympäristön tulee olla myös esteettisesti miellyttävä.

Yhteistyössä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa opettaja suunnittelee, toteuttaa ja arvioi toimintaa, joka johtaa lapsen tunteiden, taitojen ja tietojen kehittymiseen sekä laajentaa lapsen ja samalla koko ryhmän kiinnostuksen kohteita.

2.4 Työtavat

Opettajan tulee tukea oppimista sekä ohjata lasta tiedostamaan oma oppimisensa ja havaitsemaan, että tämä voi itse vaikuttaa onnistumiseensa oppimisessa. Opettaja ohjaa oppimista, konkreettista kokeilemistä, tutkimista, aktiivista osallistumista sekä muuta tiedon hankintaa ja ongelmien ratkaisemista vuorovaikutuksessa aikuisten ja vertaisryhmän kanssa. Lapsen omien tutkimusten lähtökohtana ovat lapsen elinympäristöön läheisesti liittyvät ilmiöt ja tapahtumat sekä niistä saadut kokemukset. Lapsi harjoittelee pohtimaan syyseuraussuhteita ja tekemään johtopäätöksiä. Lapsen näkökulmasta toiminnan tulee olla tarkoituksenmukaista ja haasteellista.

Esiopetuksen työskentely perustuu leikinomaiseen, lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan, joka edistää myös lapsen kielellistä kehitystä sekä valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Toiminnassa otetaan huomioon lapsen tarve oppia mielikuvituksen ja leikin kautta. Draamallisessa työtavassa yhdistyvät eri taideaineet, lasten kokemukset ja tietoa, joita työskentellessä ajankohtaisen aiheen, sadun tai tarinan pohjalta.

3 Esiopetuksen yksityiskohtaiset tavoitteet ja sisällöt

3.1 Eheyttäminen

Esiopetus pohjautuu opetuksen eheyttämiseen. Eheyttävä opetus muotoutuu kokonaisuuksista, jotka liittyvät toisaalta lapsen elämänpiiriin ja toisaalta lapsen maailmankuvaa laajentaviin ja jäsentäviin sisältöihin. Eheytetyn opetuksen tavoitteista neuvotellaan yhdessä ja ne tiedostetaan siinä yhteisössä, jossa lapsi elää.

Eheyttämisen monimuotoisuuden tulee ilmetä siten, että eri tiedonalat otetaan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon ja niitä tarkastellaan osana kulloinkin valittua kokonaisuutta. Teemakokonaisuuksien valinnassa pyritään löytämään lapsille merkitykselliset asiat ottamalla heidät mukaan teemojen suunnitteluun.

Eheytyt kokonaisuudet ja oppimisprosessi ovat tärkeämpiä kuin yksittäiset sisällöt. Kokemusten ja tietojen käsittely vuorovaikutuksessa aikuisten ja lasten kanssa monin eri tavoin on oppimisen keskeinen osa. Työtapoja määrittävät opetuksen tavoitteet ja tarkoituksenmukaisuus. Monipuolisella työtapojen käytöllä pyritään saamaan erilaisia kokemuksia ja taitoja eri tiedonaloista. Esiopetuksessa tiedonalojen sisältöjen avulla lapsi laajentaa maailmankuvaansa ja oppii itsestään oppijana. Esiopetuksen sisältöaluejako on tarkoitettu ohjaamaan opettajan työtä.

3.2 Keskeiset sisältöalueet

3.2.1 Kieli ja vuorovaikutus

Kieli on ajattelun ja ilmaisun väline. Oppimiensa käsitteiden avulla lapsi jäsentää ympäristöään ja rakentaa maailmankuvansa. Esiopetuksessa tulee tukea lapsen ajattelun, sosiaalisuuden, tunteiden ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja oppimisprosessia erityisesti kielen avulla. Näin lapsen tunne-elämä, luovuus ja itse-tunto vahvistuvat. Lasta rohkaistaan ja ohjataan niin, että hänestä vähitellen kasvaa aktiivinen puhuja ja kuuntelija monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa, niin arkisissa viestintätilanteissa kuin oppimistilanteissa-kin. Lapsi totuttautuu kertomaan ja keskustelemaan omista tunteistaan, toiveistaan, mielipiteistään ja ajatuksistaan sekä ilmaisemaan suullisesti havaintojaan ja päätelmiään. Lapsi harjaantuu kuunteluun ja kerontaan. Ryhmän jäsenenä hän totuttautuu kuuntelemaan sekä lasten että aikuisten puhetta, osallistumaan keskusteluun ja odottamaan tarvittaessa omaa vuoroaan.

Lapselle luetaan ja kerrotaan satuja, kertomuksia, kertovia tietotekstejä, runoja, loruja ym. niin, että hän saa tilaisuuden nauttia kuulemastaan. Lapsi eläytyy kuulemaansa, hän saa aineksia ajatteluunsa ja hänen kykynsä ymmärtää omaa ja toisten elämää vahvistuu. Hän alkaa ymmärtää lukemisen merkitystä. Hän kiinnostuu kysymään ja tekemään päätelmiä sekä arvioimaan kuulemaansa.

Esiopetuksessa luodaan pohjaa luku- ja kirjoitustaidon oppimiselle. Alkavan luku- ja kirjoitustaidon perustana on, että lapsi on kuullut ja kuunnellut, hän on itse tullut kuulluksi, hän on puhunut ja hänelle on puhuttu, hänen kanssaan on keskusteltu, hän on kysellyt ja hänelle on vastattu. Lapsi kehittää tällaisessa ympäristössä ikään kuin huomaamattaan sanavarastoaan sekä luku- ja kirjoitustaitoaan. Lapsen aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat pohjana esiopetuksen lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen prosessissa. Nämä erilaiset tiedot ja taidot, myös mahdollisesti jo ennen esiopetusta opittu luku- ja kirjoitustaito, otetaan huomioon järjestämällä avoin oppimisympäristö, jossa kukin lapsi voi tarttua kirjoitettuun kieleen omien edellytystensä mukaisesti. Materiaalina tulee olla monipuolisia tekstejä, jotka tarjoavat tilaisuuksia lukea yksin, toisten lasten tai aikuisen seurassa.

Tavoitteena on herättää ja lisätä lapsen mielenkiintoa suullisen ja kirjoitetun kielen havainnointiin ja tutkimiseen. Tutkimisen kohteina voivat olla erilaiset tekstit, ilmaisut, yksittäiset sanat, kirjaimet ja äänteet lapselle mielekkäässä yhteydessä. Kielellisen tietoisuuden kehittymistä tuetaan kielellä leikkien, loruillen ja riimitellen sekä tutustuen monipuolisesti kirjoitettuun kielimuotoon. Lapsi saa kokemuksia siitä, että puhuttu kieli voidaan muuttaa kirjoitetuksi ja kirjoitettu kieli puheeksi sekä aikuisten antaman mallin että omien kirjoittamis ja lukemisyritysten avulla.

3.2.2 Matematiikka

Esiopetuksessa luodaan ja vahvistetaan pohjaa matematiikan oppimiselle. Lasta ohjataan kiinnittämään huomiota luonnollisissa arkipäivän tilanteissa ilmeneviin matemaattisiin ilmiöihin. Oppimistilanteissa lapsella on aktiivinen rooli. Pääosin leikkien, tarinoiden, laulujen, liikunnan, pienten työtehtävien, keskusteluhetkien ja pelien avulla johdattelu sekä runsas havainnollisuus ovat luonnollisia tapoja avartaa lapsen käsitystä matematiikasta. Lapsen myönteistä suhtautumista matematiikkaa kohtaan tulee tukea. Hänen tulisi kokea matematiikan oppiminen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi toiminnaksi, joka on merkityksellistä ja mielekästä.

Matematiikan oppiminen edellyttää käsitteiden ymmärtämistä. Lapsen tulee saada monipuolisia kokemuksia käsitteen eri ilmenemismuodoista. Tarkoin harkitut ja johdonmukaiset opetusmenetelmät, välineet ja kieli ovat keskeisiä käsitteiden muodostusprosessissa. Luokittelun, vertailun ja järjestämisen avulla lapsi tutkii ja jäsentää ympäristönsä esineitä, eliöitä, kappaleita, kuvioita, aineita ja ilmiöitä muotojen ja määrien sekä muiden ominaisuuksien perusteella.

Esiopetuksessa on tärkeää kehittää lapsen keskittymistä, kuuntelemista, kommunikointia ja ajattelun taitoja. Matemaattisen ajattelun kehittämisessä on tärkeää, että lapsi oppii tarkkailemaan myös omaa ajattelustaan. Lasta on kannustettava kertomaan, mitä hän ajattelee tai miten hän ajatteli. Aikuisen tehtävänä on rakentaa oppimisympäristö, joka tukee ja edistää jokaisen lapsen yksilöllistä matemaattisen ajattelun kehittymistä.

3.2.3 Etiikka ja katsomus

Uskonnon ja omantunnon vapaus on perustuslain 11 §:n turvaama oikeus, jota esiopetusikäisten kohdalla käyttää huoltaja. Esiopetukseen sisältyy eettistä kasvatusta ja kulttuurista katsomuskasvatusta. Perustuslain 6 §:n säännösten puitteissa esiopetukseen sisältyy myös uskontokasvatusta ja sille vaihtoehtoista elämäntietokasvatusta. Huoltajan valinnan mukaan lapsi osallistuu tällöin joko järjestettyyn uskontokasvatukseen, elämäntietokasvatukseen tai muuhun opetukseen.

Tiettyyn uskontokuntaan kuuluvien tai uskontokuntiin kuulumattomien lasten vähäisestä määrästä tai muusta erityisestä opetuksen järjestämiseen liittyvästä hyväksyttävästä syystä, esiopetuksen järjestäjä voi päättää, ettei kyseisen uskontokunnan tunnustuksen mukaista uskontokasvatusta tai elämäntietokasvatusta järjestetä.

Esiopetuksen eettinen kasvatusta sisältyy kaikkeen toimintaan ja on koko ryhmälle yhteistä. Eettinen kasvatusta lähtee itsetunnon kehittämisestä ja laajentuu ihmisten välisiin sosiaalisiin taitoihin sekä edelleen elinympäristöön. Eettinen kasvatusta liitetään esiopetuksen eri tilanteisiin, ja sitä käsitellään lasten kanssa keskustellen tai roolileikkejä käyttäen ja näin kehitetään lasten eettistä ajattelua. Kulttuurista katsomuskasvatusta opetetaan kaikille lapsille yhteisenä. Kulttuurisen katsomuskasvatuksen tavoitteena on katsomuksellisen ajattelun kehittyminen. Tähän liittyy lapsen kuulluksi tuleminen katsomuksellisissa elämäntietokasvatuksissa, mahdollisuus kartuttaa katsomuksellista yleissivistystä tutustumalla oman katsomuksen ja muiden lapsiryhmässä edustettuina olevien uskontojen ja vakaumusten tapoihin sekä mahdollisuus oppia

tuntemaan ja arvostamaan oman kotiseudun kulttuuri- ja luontoperintöä.

Uskontokasvatuksen tavoitteena puolestaan on mahdollisuus kohdata uskontoon liittyviä asioita ja tutustua uskonnollisiin juhliin sekä siihen, miten ja miksi niitä vietetään. Tavoitteena on myös antaa mahdollisuus tutustua oman uskonnon keskeisiin sisältöihin.

Elämäkatsomustietokasvatuksen tavoitteena on kehittää valmiuksia kohdata vakaumuksellisia kysymyksiä, jotka liittyvät ihmissuhteisiin, kulttuuri-identiteettiin, ihmisen ja luonnon suhteeseen ja yhteisöön. Opetuksessa käsitellään suvaitsevaisuutta ja kohtuullisuutta, oikeudenmukaisuutta ja reiluuutta, rohkeutta ja omaa identiteettiä sekä hyväntahtoisuutta ja huolenpitoa.

3.2.4 Ympäristö- ja luonnontieto

Ympäristö- ja luonnontieto auttaa lasta ymmärtämään ympäristöään, tukee ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä sekä vahvistaa elämyksellistä, kokemuksellista ja emotionaalista suhdetta luontoon ja muuhun ympäristöön. Oppimisen lähtökohtana on lapsen monimuotoinen elinympäristö, jonka tunteminen luo pohjaa laajemmalle ymmärrykselle ympäröivästä maailmasta.

Esiopetuksen tavoitteena ympäristö- ja luonnontiedossa on, että lapsi oppii ymmärtämään ja arvostamaan luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä, erilaisia ihmisiä ja kulttuureja sekä tuntemaan oman toimintansa vaikutuksen lähiympäristöönsä. Lapsi oppii ottamaan omassa toiminnassaan huomioon luonnon monimuotoisuuden, ympäristön viihtyisyyden ja kauneuden sekä toimimaan ympäristöä säästävällä tavalla ja sitä hoitaen. Myönteisen ympäristösuhteen kehittymisen yhtenä edellytyksenä on, että lapsi kokee elinympäristönsä myös turvalliseksi ja kiinnostavaksi tutkimus- ja leikkipaikaksi.

Lapsen ympäristöopiskelu tukeutuu ongelmakeskeiseen tutkivaan lähestymistapaan, jossa lähtökohtana ovat ympäristöön liittyvät asiat, ilmiöt ja tapahtumat. Vaikka opiskelu tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa, tiedonhankinnassa jokainen lapsi on aktiivinen toimija, joka rakentaa omaa ymmärrystään monin erilaisin keinoin. Lasta rohkaistaan muotoilemaan kysymyksiä ja etsimään niihin selityksiä. Havaintojen avulla, kaikkia aisteja käyttäen, hän saa tietoa ympäröivästä maailmasta, ja siksi häntä myös ohjataan havaintojen teossa erilaisin apukeinoin, kuten mittauksin. Lapsi oppii kuvailemaan, vertailemaan, luokittelemaan ja järjestämään havaintojen ja mittausten avulla saatuja tietoja ja tuloksia sekä esittämään näille toimille perusteluja. Samoin hän oppii niiden pohjalta muodostamaan käsitteitä, tekemään päätelmiä ja löytämään syy-seurausselityksiä. Havaintoja ja tutkimusten tuloksia harjoitellaan

merkitsemään muistiin ja esittämään niitä esimerkiksi piirtämällä, kertomalla tai näyttelemällä. Kokeellisesti saatuun, kuultuun tai nähtyyn tietoon opetellaan suhtautumaan kriittisesti.

Sisällöt valitaan esimerkiksi seuraavilta luonnontieteellisiltä aihealueilta: ihminen ja hänen suhteensa ympäristöön, eliöt ja niiden elinympäristö, maa ja avaruus, ympäristön aineet ja materiaalit sekä energiaan liittyvät asiat. Luonnontieteellisiä käsitteitä hyödyntäen voidaan opetus suunnitella integroiduiksi teemoiksi, jotka liittyvät lapsen elämänpiiriin. Teemat suunnitellaan kuitenkin siten, että ne tarjoavat lapselle mahdollisuuden rakentaa maailmankuvaa sekä hankkia arkielämän ymmärtämistä edistäviä tietoja, taitoja ja valmiuksia.

3.2.5 Terveys

Esiopetuksessa edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä sekä kasvua ja kehitystä. Lasta autetaan tiedostamaan itsensä suhteessa muihin ja ympäristöön antamalla myönteisiä kokemuksia ja osallistumisen mahdollisuuksia. Luonnollisissa arkipäivän tilanteissa edistetään lapsen valmiuksia ymmärtää ja ottaa vastuuta omasta terveydestään ja turvallisuudestaan. Lasta ohjataan liikkumaan turvallisesti lähiympäristössä.

Lasta ohjataan huolehtimaan terveydestään ja päivittäisestä henkilökohtaisesta hygieniastaan. Lapsen terveellisiä ruokatottumuksia tuetaan ja lasta ohjataan hyviin ruokailutapoihin. Toiminnalla ja tapakasvatuksella lasta ohjataan myönteisiin ihmissuhteisiin ja tunne-elämän terveyteen sekä välttämään väkivaltaa.

Lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan huolehtimalla työn, levon ja virkistyksen välisestä tasapainosta.

3.2.6 Fyysinen ja motorinen kehitys

Päivittäinen monipuolinen liikunta on välttämätöntä lapsen tasapainoiselle kasvulle, kehitykselle ja terveydelle. Liikkumisen ja leikin avulla harjaannutetaan lapsen fyysistä ja motorista kuntoa, liikehallintaa ja motorisia perustaitoja. Lapsen hienomotoriikka, kädentaidot sekä käden ja silmän yhteistyö kehittyvät arkipäivän toiminnoissa. Ohjatun liikunnan lisäksi lapselle annetaan mahdollisuuksia omaehtoiseen liikunnalliseen toimintaan ja leikkiin. Lasta tuetaan toimimaan omatoimisesti, aloitteellisesti ja yhteistoiminnallisesti ryhmässä sekä rohkeasti kaikissa liikuntatilanteissa. Lasta ohjataan ymmärtämään liikunnan merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja terveydelle.

3.2.7 Taide ja kulttuuri

Esiopetuksessa musiikki- ja muut taidekokemukset ovat merkittävä osa lapsen emotionaalista, taidollista ja tiedollista kehitystä. Kuvia tekemällä, valmistamalla esineitä käsin, musisoimalla, draamaharjoituksilla, tanssimalla ja liikkumalla lapsen luovuus, mielikuvitus ja itseilmaisu harjaantuvat. Lapselle järjestetään mahdollisuuksia taidekokemuksiin ja -nautintoihin ja niistä keskustelemiseen. Leikin sekä tutkivan ja kokeilevan taiteellisen toiminnan avulla lapsi etsii tietoa itsestään ja ympäröivän maailman ilmiöistä. Lasta ohjataan pitkäjänteiseen taiteelliseen työskentelyyn ja arvostamaan omaa ja muiden työtä. Lapsen aistiherkkyden, havaintokyvyn ja avaruudellisen hahmottamiskyvyn kehittymistä tuetaan. Näin lapsen oppimisprosessit syventyvät ja hän oppii elämäntaitoja sekä ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja.

Lapselle tarjotaan tilaisuus tutustua viestintävälineisiin ja harjoitella niiden käyttöä. Lapsen kanssa tarkastellaan kuvia ja keskustellaan niiden merkitysisällöistä ja kuvailmaisusta. Lasta ohjataan tutkimaan äänimaailmaa ja musiikin vaikutusta viestinnässä. Lasta kannustetaan ilmaisemaan ajatuksiaan ja tunteitaan sanoin sekä draaman keinoin, äänenpainoin ja -sävyin, ilmein, elein ja liikkein.

Lapsen kulttuurisen identiteetin vahvistumista ja hänen ymmärrystään omasta kulttuuriperinnöstään ja kulttuurien monimuotoisuudesta tuetaan. Lasta ohjataan arvostamaan ja vaalimaan luonnon ja rakennetun ympäristön sekä esineympäristön esteettisiä ja kulttuurisia arvoja.

Lasta rohkaistaan monipuoliseen ilmaisuun erilaisten teemakokonaisuuksien yhteydessä.

4 Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa

Tässä luvussa kuvataan kasvun ja oppimisen tuen keskeiset tavoitteet ja järjestäminen sekä tuen rakenne. Kasvun ja oppimisen tuen tasot, yleinen, tehostettu ja erityinen tuki kuvataan luvuissa 4.1, 4.2 ja 4.3. Luvussa 5 esitetään tarkemmin eri tukimuodot ja niiden käyttö tuen eri tasoilla. Lukujen 4 ja 5 ja niiden alalukujen muodostama kokonaisuus on perustana paikallisen opetussuunnitelman laadinnalle sekä kasvun ja oppimisen tuen käytännön toteuttamiselle.

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Työskentelyn ja tuen perustana esiopetuksessa ovat yhdessä kodin kanssa sovitut, perusturvallisuutta ylläpitävät tavoitteet, jotka tukevat lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Ensisijaisesti tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymistä sekä huolehditaan tasavertaisesta jäsenyydestä ryhmässä. Työskentelyn tulee olla leikinomaista, lapsen kehitystasosta lähtevää toiminnallista ryhmä- ja yksilöohjausta. Se edistää lapsen kognitiivista, erityisesti kielellistä, sekä sosioemotionaalista kehitystä, valmiuksia uusien asioiden oppimiseen ja ehkäisee ennalta oppimisvaikeuksia.

Esiopetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä esiopetusryhmän että kunkin lapsen vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Kasvun ja oppimisentukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä lapsien yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Esiopetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että lapsen tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen.

Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin saada tukea kasvulleen ja oppimiselleen sekä kehittää oppimisvalmiuksiaan. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon monenlaiset oppijat ja oppimisen erilaiset lähtökohdat ja tavat sekä lasten kulttuuritausta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää tuen tarpeen arviointiin lapsella, jonka perusopetuksen aloittamista on päätetty siirtää vuotta myöhäisemmäksi.

Lapsia kannustetaan aloitteellisuuteen ja vastuullisuuteen, tarjotaan haasteita ja annetaan kehittymistä edistävää ohjausta ja tukea. Lapsen tervettä itsetuntoa vahvistetaan myönteisten oppimiskokemusten ja kannustavan palautteen avulla sekä tarjotaan mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen. Huomio-

ta tulee kiinnittää oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen. On tarpeen havaita sekä lapsen että esiopetuksen toteuttamiseen ja toimintaympäristöön liittyvät tekijät.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä⁷. Esiopetuksen järjestäjän tulee huolehtia, että lapsen oikeus tukeen voi toteutua käytännössä, mm. määrittelemällä tuen tarpeen toteuttamiseen ja tuen toteuttamiseen liittyvät vastuut ja työnjako. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi lasten kasvua ja oppimista tulee arvioida jatkuvasti ja aloittaa tuen antaminen riittävän varhain. Tämä ehkäisee ongelmien syvenemistä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Tuen oikea-aikaisuus sekä tuen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia kasvun ja oppimisen turvaamiseksi. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukimuotoja käytetään sekä yksittäin että yhdessä toisiaan täydentävinä. Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeellista.

Tuen tarpeen arvioinnissa voidaan hyödyntää lapselle tehtyjen terveystarkastusten ja mahdollisten muiden arviointien tuloksia⁸. Mikäli lapsi esiopetuksen lisäksi käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja, yhteistyö esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken on tärkeää lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havaitsemiseksi ja tuen toteuttamiseksi.

Tuen tulee muodostaa suunnitelmallinen jatkumo. Esiopetusyksikön johdolla on vastuu tuen järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä ratkaisuista. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Tarvittaessa tuki suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa oppilashuoltotyössä. Huoltajalle tulee antaa tietoa tukitoimista sekä mahdollisuus esittää näkemyksensä tuen antamisesta. Tuki annetaan lapselle omassa esiopetusryhmässä, ellei tuen antaminen välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen esiopetusryhmään tai muuhun soveltuvaan esiopetuksen järjestämispaikkaan. Lapsen esiopetuksen fyysinen ja sosiaalinen oppimisympäristö ja tarvittavat tukipalvelut tulee järjestää niin, että lapsi voi mahdollisimman täysipainoisesti osallistua esiopetusryhmän toimintaan. Tuki annetaan erilaisin joustavin järjestelyin, kuten samanaikaisopetuksena tai pienryhmä- ja yksilötyöskentelynä. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä muusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.

7 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

8 Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus) (380/2009) 9 §

Tuki erityisissä tilanteissa

Lapsi saattaa tarvita tukea erityisissä tilanteissa, kuten sairauden yhteydessä. Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle esiopetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista⁹. Esiopetuksen järjestämisestä kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille vastaa lapsen asuinkunta¹⁰.

4.1 Esiopetuksen yleinen tuki

Laadukas esiopetus sekä mahdollisuus saada ohjausta ja tukea kasvuun ja oppimiseen kaikkina esiopetuksen työpäivinä on jokaisen lapsen oikeus. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon kaikkien lasten edellytykset ja tarpeet. Työyhteisön toimintatapoja ja -kulttuuria kehitetään niin, että yhteistyötä ja yhdessä tapahtuvaa oppimista voidaan hyödyntää ja lasten erilaisuus voidaan kohdata mahdollisimman hyvin. Välittäminen, huolenpito ja myönteinen ilmapiiri esiopetusyhteisössä edistävät lapsen kasvua ja oppimista. Opettajalla on vastuu esiopetusryhmän ja sen jokaisen lapsen erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioonottamisesta esiopetuksessa. Yhteistyö huoltajien, toisten opettajien, muun varhaiskasvatuksen henkilöstön ja eri asiantuntijoiden kanssa edesauttaa tässä onnistumista. Opettajan tehtävänä on ohjata ryhmää toimimaan niin, että sen sisäinen vuorovaikutus edistää kasvua ja oppimista. Opettaja auttaa lapsia tunnistamaan omat vahvuutensa ja voimavaransa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää lapsen oppimisen valmiuksien, myönteisen minäkuvan ja tekemisen ilon vahvistamiseen kaikissa työskentelytilanteissa. Opetustyöhön sisältyy myös ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin esiopetustilanteisiin. Tuki rakennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa huoltajan ja lapsen kanssa. Kasvun ja oppimisen tuen tarpeisiin vastataan opetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Esiopetuksen aloitusvaiheessa opettaja voi laatia myös yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa

9 Perusopetuslaki 4 § 3 mom.

10 Perusopetuslaki 4 § 1 mom. (1288/1999)

lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman, jonka avulla lapselle pyritään turvaamaan parhaat edellytykset kasvaa ja oppia. Esiopetuksessa voidaan käyttää myös erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan sekä avustajan työpanosta keinoina vastata esiopetusryhmän tai yksittäisten lasten tuen tarpeisiin jo ennen tehostetun tuen vaiheeseen siirtymistä.

4.2 Esiopetuksen tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti¹¹. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä.

Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta varten kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti lapsen kasvua ja oppimista ja tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta, joka kuvataan luvussa 5.1.1. Tehostetun tuen aikana korostuu erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan antaman tuen, lapsen yksilöllisen ohjauksen, joustavien ryhmittelyjen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys. Myös oppilashuollon osuutta lapsen hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan. Tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään lapsen kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. On tärkeää huolehtia lapsen mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä sekä tukea lapsen myönteistä käsitystä itsestään.

Lapsen kasvua ja oppimista tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli lapsen tilanteessa tapahtuu muutoksia, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan lapsen tuen tarvetta.

Pedagoginen arvio tehostettua tukea varten

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Pedagogisessa arviossa kuvataan

11 Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla ratkaisuilla lasta tulisi tukea

Lapsen esiopetuksen opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa, ja etenkin silloin kun kyse on lapsen hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään lapselle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa lapsen siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisessa oppilashuoltotyössä siten kuin yksittäisen oppilaan asian käsittelystä säädetään¹². Tämän käsittelyn jälkeen lapselle annettava tehostettu tuki kirjaetaan hänelle laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma käsitellään tarkemmin luvussa 4.5.1.

4.3 Esiopetuksen erityinen tuki

Eriyistä tukea annetaan niille lapsille, joiden esiopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida järjestää muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman, sairauden, toimintavuuden tai kasvuympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi. Eriyisen tuen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon esiopetuksen opetushenkilöstön, oppilashuollon palveluista vastaavien sekä huoltajan näkemys lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä riskitekijöistä.

Eriyinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Eriyinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta¹³ sekä muista esiopetuksen tukimuodoista¹³. Käytettävissä ovat esiopetuksen kaikki tukimuodot.

12 Perusopetuslaki 31 a § 4 mom. (642/2010)

13 Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

Eryityisen tuen tehtävänä esiopetuksessa on tarjota lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea ja edistää hänen oppimisedellytyksiään. Lapsen itsetuntoa ja oppimismotivaatiota vahvistetaan.

Eryityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä¹⁴. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti¹⁵. Lapsen oikeusturvan ja esiopetuksen järjestämisen kannalta merkittävät asiat päätetään erityistä tukea koskevassa päätöksessä. Eryityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen¹⁶.

Eryityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- ja perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten¹⁷. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys¹⁸. Pedagogisen selvityksen laatimista varten esiopetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehdyn selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta sekä lapsen kokonaistilanteesta.

14 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

15 Hallintolaki (434/2003)

16 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

17 Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

18 Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010) ja Hallintolaki 34, 35 ja 36 §

Selvitysten perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Näiden kahden selvityksen ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi¹⁹.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista
- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta tulisi tukea.

Tukijärjestelyt voivat sisältää mm. opetushenkilöstöön, oppilashuoltoon, avustajiin ja muihin tarvittaviin palveluihin, opetusmenetelmiin ja työtapoihin, materiaaleihin ja välineisiin liittyviä tekijöitä. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Erytisen tuen tarpeellisuus tulee esiopetuksen aikana tarkistaa lapsen tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli katsotaan, että lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

4.4 Kasvun ja oppimisen tuki paikallisessa opetussuunnitelmassa

Lapinjärven kunnan esiopetuksessa oppilaita tuetaan monipuolisesti kolmiportaisen järjestelmän mukaan. Yleinen tuki koskee kaikkia oppilaita. Kun yleinen tuki on oppilaan kohdalla riittämätöntä, siirrytään tehostettuun tukeen, joka on luonteeltaan jatkuvampaa tai sisältää useita tukimuotoja. Tehostettu tuki jatkuu kunnes oppilaan katsotaan selviytyvän yleisen tuen piirissä. Jos tehostettu tuki osoittautuu riittämättömäksi, siirtyy oppilas erityisen tuen piiriin erityisen tuen päätöksellä.

19 Perusopetuslaki 17 § 3 mom. 642/2010

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki:

Opetusjärjestelyihin liittyy seuraavia tukimuotoja: pienryhmätyöskentely, osa-aikainen erityisopetus ja erityisopetus sekä koulunkäyntiavustajan antama tuki. Lisäksi esiopetuksen resurssien mukaan annetaan samanaikaisopetusta. Opetusta voidaan myös eriyttää, ja toteuttaa joustavasti eri oppimisympäristöissä.

Oppilashuollollinen tuki:

Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuolto kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Oppilashuolto on sekä yhteisöllistä, että yksilöllistä tukea.

Yleinen tuki

Yleinen tuki on kaikille oppilaille tarvittaessa annettavaa tukea. Tavoitteena on, että oppilas selviytyy yleisopetuksen oppimääristä ja koulunkäynnistä yleensä. Tuen tarpeen voi tuoda esille opettaja, huoltaja tai oppilas itse. Tuen tarpeen kartoittamiseksi tehdään erilaisia testauksia. Yleisen tuen toimintatapoja ovat esimerkiksi avustajapalvelut, samanaikaisopetus, tukiopetus, eriyttäminen ja osa-aikainen erityisopetus. Tukea voidaan antaa myös opetusjärjestelyillä kuten ryhmäkoon pienentämisellä. Yleisen tuen aikana voidaan laatia oppimissuunnitelma. Huoltajan osuus oppilaan esiopetuksen tukemisessa on tärkeä.

Tehostettu tuki

Tehostettua tukea annetaan, kun yleinen tuki ei riitä. Se suunnitellaan yksittäistä oppilasta varten. Tehostettu tuki on luonteeltaan jatkuvampaa ja sen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksellä annettavaa erityisopetusta.

Siirtyminen tehostettuun tukeen edellyttää pedagogisen arvion tekemistä, jonka laativat oppilaan lastentarhanopettaja tai lasta opettavat opettajat yhdessä. Pedagoginen arvio käsitellään moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä. Tämän jälkeen oppilaalle annettu tehostettu tuki kirjataan hänelle laadittavaan oppimissuunnitelmaan. Lastentarhanopettaja kokoaa oppimissuunnitelman yhteistyössä erityisopettajan kanssa. Oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti tehostetun tuen aikana.

Myös palaaminen yleisen tuen piiriin edellyttää moniammatillista käsittelyä. Tehostetun tuen on tarkoitus olla määräaikaista ja tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista. Tarkistetaan vähintään kerran vuodessa ja tarpeen mukaan.

Erityinen tuki

Erityisen tuen tavoitteena on tukea oppilasta niin, että hän pystyy suorittamaan oppivelvollisuutensa ja saa pohjan jatko-opinnoille. Erityinen tuki edellyttää erityisen tuen päätöstä, joka tehdään määräajaksi. Päätös on hallintopäätös, jonka tekee rehtori.

Ennen erityisen tuen päätöstä tehdään pedagoginen selvitys moniammatillisena yhteistyönä, ja kuullaan oppilasta sekä tämän huoltajaa. Pedagoginen selvitys pohjautuu pedagogiseen arvioon ja oppilaan oppimissuunnitelmaan. Selvityksen lisäksi tulee tarvittaessa hankkia esimerkiksi psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatii oppilashuoltoryhmä yhteistyössä kulloinkin tarvittavien asiantuntijoiden kanssa.

Erityisopetus päätöksen jälkeen oppilaalle laaditaan HOJKS, joka pohjautuu pedagogiseen selvitykseen ja aikaisemmin laadittuun oppimissuunnitelmaan. Oppilaan opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. HOJKS tarkistetaan lukuvuosittain ja aina tarpeen mukaan.

Erityisen tuen päätös tarkistetaan lain edellyttämässä vaiheissa ja aina erityisen tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten tehdään uusi pedagoginen selvitys ja mikäli tuen tarpeen todetaan jatkuvan, erityisen tuen jatkamisesta tehdään päätös. Mikäli katsotaan, että oppilas ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin oppilas siirtyy saamaan tehostettua tukea.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja tuen rakenne on kuvattu alla olevassa taulukossa.

	yleinen tuki	tehostettu tuki	erityinen tuki
eriyttäminen	<ul style="list-style-type: none"> oppilas suorittaa yleisen oppimäärän lukuvuoden aikana opetuksessa huomioidaan jokaisen oppilaan yksilölliset oppimisedellytykset, joita voidaan tarkastella muun muassa oppimistyylin, temperamentti tai kehitystason näkökulmista käytännössä huomiointi tarkoittaa opetusmenetelmiä, fyysiseen oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja, opiskeluun käytettyä aikaa, opetusmateriaaleja, osaamisen osoittamistapoja, opiskeltavien sisältöjen laajuutta ja painotuksia eri sisältöalueilla yleisen opetussuunnitelman puitteissa käytännössä yleisen tuen piirissä olevien oppilaiden opetus perustuu kuitenkin ryhmän opetuksen järjestämiseen kokonaisuutena, mikä rajoittaa yksilöllisten ratkaisujen määrää 	<ul style="list-style-type: none"> oppilaan opetusta voidaan eriyttää suunnitelmallisemmin ja laajemmin oppimissuunnitelmassa kirjatulla tavalla oppilaan saama lisäresurssi (osa-aikainen erityisopetus, opiskelu pienryhmässä, osa- tai kokoaikaiset avustajapalvelut) mahdollistaa yleistä tukea laajemman eriyttämisen 	<ul style="list-style-type: none"> oppilaan opetusta voidaan eriyttää laajasti ja suunnitelmallisesti henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan kirjatulla tavalla oppilaalla voi olla yksilöllisiä oppimääriä oppilaan saama lisäresurssi (osa-aikainen erityisopetus, opiskelu pienryhmässä, osa- tai kokoaikaiset avustajapalvelut) mahdollistaa yleistä tukea laajemman eriyttämisen
tukiopetus	<ul style="list-style-type: none"> mahdollistaa edellä kuvattuja eriyttämistapoja tukiopetusta antaa pääasiassa luokanopettaja tai aineenopettaja, tarvittaessa erityisopettaja tai erityisluokanopettaja tukiopetuksen järjestämisestä tiedotetaan huoltajaa tukiopetuksen järjestämisestä päättää lastentarhanopettaja tai erityisopettaja tukiopetusta voidaan järjestää tilapäisten poissaolojen jälkeen mikäli oppilaan tukiopetuksen tarve todetaan pysyväksi, aloitetaan tehostettu tuki 	<ul style="list-style-type: none"> ennen tehostetun tuen aloittamista arvioidaan aiemmin annetun tukiopetuksen riittävyys ja vaikuttavuus pedagogiseen arvioon tukiopetuksen tavoitteet ja järjestämistapa kirjataan oppimissuunnitelmaan tukiopetusta voidaan järjestää tilapäisten poissaolojen jälkeen 	<ul style="list-style-type: none"> ennen erityisen tuen päätöstä arvioidaan tehostetun tuen aikana annetun tukiopetuksen riittävyys ja vaikuttavuus sekä tukiopetuksen tarve jatkossa osana pedagogista selvitystä tukiopetuksen tavoitteet ja järjestäminen kirjataan HOJKSiin

			<ul style="list-style-type: none"> tukiopetusta voidaan järjestää tilapäisten poissaolojen jälkeen
osa-aikainen erityisopetus	<ul style="list-style-type: none"> osa-aikaista erityisopetusta antaa erityisopettaja tai erityisluokanopettaja yleisen tuen piirissä olevalle oppilaalle järjestettävästä osa-aikaisesta erityisopetuksesta päättävät lastentarhanopettaja ja erityisopettaja/erityisluokanopettaja yhdessä osa-aikaisen erityisopetuksen järjestämistä keskustellaan huoltajan kanssa yleisen tuen piirissä olevien oppilaiden osalta keskeistä on oppimisvaikeuksien seurantaa osana osa-aikaista erityisopetusta mikäli oppilaan osa-aikaisen erityisopetuksen tarve todetaan pysyväksi, aloitetaan tehostetun tuen antaminen mikäli oppilas tarvitsee osa-aikaisen erityisopetuksen lisäksi muuta tukea, aloitetaan tehostettu tuki yleisen tuen piirissä oleva oppilas voi opiskella tilapäisesti myös erityisopettajan johdolla 	<ul style="list-style-type: none"> keskeinen tukimuoto tehostetun tuen piirissä olevalle oppilaalle pedagogisessa arvioissa arvioidaan oppilaan aiemmin saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä tarve osa-aikaiseen erityisopetukseen jatkossa oppimissuunnitelmaan kirjataan osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja järjestäminen 	<ul style="list-style-type: none"> erityisen tuen piirissä oleva oppilas voi saada osa-aikaista erityisopetusta mikäli oppilas opiskelee yleisopetuksen ryhmässä, on osa-aikainen erityisopetus välttämätöntä HOJKSissa päätetyssä laajuudessa
avustajapalvelut	<ul style="list-style-type: none"> yleisen tuen piirissä olevalle oppilaalle voidaan järjestää avustajapalveluita, mutta jos tuen tarve on pysyvä tai jos hän tarvitsee lisäksi muita tukitoimia, aloitetaan tehostettu tuki 	<ul style="list-style-type: none"> tehostetun tuen piirissä olevalle oppilaalle voidaan järjestää avustajapalveluita avustajapalveluiden kuvaus kirjataan oppimissuunnitelmaan 	<ul style="list-style-type: none"> erityisen tuen piirissä olevalle oppilaalle voidaan järjestää avustajapalveluita avustajapalveluiden kuvaus kirjataan henkilökohtaiseen opetuksen järjestämisestä koskevaan suunnitelmaan (HOJKS)

Erityisen tuen päätös:

Esitys erityisen tuen päätöksestä osoitetaan rehtorille, joka tekee erityisen tuen päätöksen. Päätös pyritään tarkastamaan lukuvuosittain sekä ainakin toisen vuosiluokan jälkeen ja ennen siirtymistä seitsemännelle luokalle. Päätös perustuu aina pedagogiseen selvitykseen. Tarvittaessa siihen on liitetty asiantuntijalausunto ja sosiaalinen selvitys. Kun rehtori on vahvistanut erityisen tuen päätöksen, oppilaalle laaditaan HOJKS.

4.5 Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa

4.5.1 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Esiopetuksen oppimissuunnitelma tulee laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa²⁰. Lapsen tukeen liittyvien hallintopäätösten tekijät määrittellään opetuksen järjestäjän johtosäännössä²¹. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma on suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja esiopetuksessa tarvittavista järjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta. Se on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaanperustuva, kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Sitä voidaan käyttää osana yleistä tukea ja sitä tuleekäyttää tehostetun tuen aikana²².

Oppimissuunnitelman tavoitteena on turvata lapselle hyvät kasvun ja oppimisen edellytykset. Suunnitelma lisää opettajien tietoisuutta lapsen tilanteesta ja helpottaa siten kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelma antaa myös pohjan lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistymisen arvioinnille.

Tehostettua tukea varten tehtävä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laativat opettajat yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

20 Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

21 Kuntalaki (365/1995) 14 §

22 Perusopetuslaki 16 a § (642/2010)

Tehostettua tukea varten laadittavan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä sosioemotionaalisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät ja työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastuualueet
- yhteistyön toteuttaminen huoltajan ja lapsen kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- lapsen edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa, pedagogista arvioita ja sen yhteydessä kerättyä tietoa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakukeinoilla.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma osana yleistä tukea

Jokaiselle lapselle voidaan laatia lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Oppimissuunnitelman laatimisesta päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Suunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osaluueita kuin tehostettua tukea varten laadittava lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Lasta varten pohditut tavoitteet ja tukitoimet hyödyttävät lapsen kasvua ja oppimista. Lapsen esiopetusta voidaan myös syventää tai laajentaa oppimissuunnitelman avulla, silloin kun se on perusteltua lapsen valmiuksien kannalta.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Oppilaalle, joka tarvitsee kasvussaan ja oppimisessaan säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan.²³ Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan aina lapselle, joka saa tehostettua tukea. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan sekä tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa²⁴. Tehostetun tuen vaiheessa tukitoimien järjestelmällinen suunnittelu tukee lapsen kasvua ja oppimista.

Erityinen tuki

Lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, laaditaan oppimissuunnitelman sijasta henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

23 Perusopetuslaki 16 a § (642/2010)

24 Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma Lapinjärvellä

Oppimissuunnitelma on suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin etenemisestä ja siinä tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä oppilaan tarvitsemasta tuesta. Se on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Oppimissuunnitelmaa voidaan tarvittaessa käyttää osana yleistä tukea ja sitä tulee käyttää tehostetun tuen aikana.

Oppimissuunnitelman tavoitteena on turvata oppilaan opintojen eteneminen. Se lisää opettajien tietoisuutta oppilaan tilanteesta ja helpottaa siten kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja esiopetuksen henkilökunnan keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Oppimissuunnitelman tieto auttaa huoltajaa tukemaan paremmin lastaan. Suunnitelman tarkoitus on myös kannustaa oppilasta ottamaan vastuuta opiskelustaan ja asettamaan itselleen tavoitteita. Oppimissuunnitelma antaa pohjan oppilaan edistymisen arvioinnille.

Oppimissuunnitelma osana yleistä tukea

Jokaiselle oppilaalle voidaan laatia oppimissuunnitelma. Suunnitelmaa voidaan käyttää osana yleistä tukea, mikäli oppilas tarvitsee jossakin oppimiseen tai kasvuun liittyvässä asiassa suunnitelmallista tukea. Oppimissuunnitelmaan kirjataan oppilasta varten pohditut tavoitteet ja tukitoimet, jotka hyödyttävät oppilaan oppimista ja kasvua. Oppilaan opiskelua voidaan myös syventää ja laajentaa oppimissuunnitelman avulla, silloin kun se on perusteltua oppilaan valmiuksien kannalta.

Yleisen tuen osana käytettävä oppimissuunnitelma laaditaan samalle lomakkeelle kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma. Suunnitelman laativat lastentarhanopettaja tai luokanopettaja yhteistyössä muiden opettajien kanssa. Suunnitelma tehdään mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Lastentarhanopettaja tai luokanopettaja vastaa oppimissuunnitelman toteutumisesta, seurannasta ja päivittämisestä yhteistyössä muiden opettajien kanssa. Tähän yhteistyöhön osallistuvat mahdollisuuksien mukaan oppilas ja huoltaja. Oppimissuunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan.

Oppimissuunnitelma osana tehostettua tukea

Jos oppilas tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllisesti tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on hänelle annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaan. Oppi

laalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma laaditaan aina oppilaalle, joka saa tehostettua tukea. Tehostetun tuen vaiheessa opiskelun ja tukitoimien suunnittelu tukee oppilaan oppimista, kasvua ja kehitystä.

Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Lastentarhanopettaja tai luokanopettaja laatii oppimissuunnitelman yhteistyössä muiden opettajien, ja ellei siihen ole ilmeistä estettä, oppilaan ja huoltajan sekä tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Lastentarhanopettaja tai luokanopettaja vastaa oppimissuunnitelman toteutumisesta, seurannasta ja päivittämisestä yhteistyössä muiden opettajien kanssa. Tähän yhteistyöhön osallistuvat myös oppilas ja huoltaja tai oppilaan muu laillinen edustaja, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Oppimissuunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa ja tarpeen mukaan.

4.5.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Eriyistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.²⁵ Suunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaisesti²⁶. Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on hyväksyttyyn esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Tarvittavilta osin se valmistellaan moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti lapsen yksilöllistä kasvu- ja oppimisprosessia. HOJKS on lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma esiopetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista.

25 Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

26 Perusopetuslaki 17 a §(642/2010)

HOJKSiin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentelytaitoihin, sosioemotionaalisiin taitoihin sekä motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden sekä tuki- ja kuntoutuspalvelujen järjestäminen ja eri toimijoiden vastualueet
- kuvaus lapsen esiopetuksen järjestämisestä muun esiopetuksen yhteydessä ja/tai erityisryhmässä
- kuvaus siitä, miten erityisryhmässä esiopetusta saava lapsi integroituu muuhun esiopetukseen
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta ja valvonnasta
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Jos lapselle on annettu tehostettua tukea, henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään osana tehostettua tukea tehtyä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Lisäksi hyödynnetään lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa huoltajan luvalla sekä otetaan huomioon mahdollisessa pedagogisessa selvityksessä todetut asiat. Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKS asiakirjaan voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat. HOJKSiin ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakekeinoilla. Suunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaisesti²⁶. Henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai tavoitteiden muuttuessa. Kokemukset käytetyistä esiopetusjärjestelyistä, toimintatavoista ja tukipalveluista voidaan kirjata HOJKSiin ja hyödyntää tätä tietoa suunnitelman toteutumista arvioitaessa.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) Lapinjärven kouluissa

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja, josta ilmenee oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.

Esiopetuksessa lastentarhanopettaja tai luokanopettaja laatii suunnitelman yhdessä muiden opettajien kanssa. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Tarvittavilta osin se valmistellaan moniammatillisena yhteistyönä. Lastentarhanopettaja, luokanopettaja tai erityisopettaja vastaa henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman seurannasta ja päivittämisestä yhteistyössä muiden opettajien kanssa.

5 Kasvun ja oppimisen tukimuodot esiopetuksessa

Luvussa 5 kuvataan kasvun ja oppimisen eri tukimuodot. Luvussa kuvataan myös esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen.

5.1 Esiopetuksen opetusjärjestelyihin liittyvä tuki

5.1.1 Erityisopetus

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta²⁷. Erityisopetus on erityisen tuen keskeinen pedagoginen osa-alue ja sen tehtävänä on tukea lapsen oppimista. Sellaisen lapsen, jolle on tehty erityisen tuen päätös, esiopetus ja muu tuki annetaan hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti.

27 Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010) ja Hallintolaki 34, 35 ja 36 §

HOJKS on erityisen tuen päätöksen suunnitelmallista toimeenpanoa ohjaava pedagoginen asiakirja. Siinä ratkaistaan erityisopetuksen järjestämiseen liittyvät seikat ja opetukset keskeiset tavoitteet, sisällöt sekä oppimisympäristöön ja opetusmenetelmiin liittyvät tekijät siten kuin HOJKSin laatimisen yhteydessä luvussa 4.5.2. on ohjeistettu.

Erytisopetus järjestetään lapsen etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun esiopetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisryhmässä tai muussa soveltuvassa paikassa²⁸. Opetusryhmiä muodostettaessa tulee ottaa huomioon, että kaikki oppilaat voivat saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet²⁹. Opetusryhmien muodostamisesta säädetään tarkemmin perusopetusasetuksessa³⁰.

Esiopetuksen opettaja tarvitsee taitoa käyttää lasten erilaisia tarpeita tukevia pedagogisia menetelmiä ja työskentelytapoja. Erytisopettajalla ja erityislastentarhanopettajalla on lisäksi asiantuntijuutta, jota tarvitaan erityisopetuksen aikana.

5.1.2 Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta³¹. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta³². Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin. Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.³³ Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta.³⁴ Pi-

27 Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

28 Perusopetuslaki 17 § 1 ja 2 mom. (642/2010)

29 Perusopetuslaki 30 § 2 mom.

30 Perusopetusasetus 2 § (893/2010)

31 Perusopetuslaki 25 § 2 mom.

32 Perusopetuslaki 9 § 2 mom.

33 Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

34 Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 1 mom. (1288/1999)

denneytyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa riittävän ajoissa tietoa pidennetyt oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella. Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti seuraavilla tavoilla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin³⁵ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevalle, erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan aina henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma esiopetuksen alkaessa. HOJKSin laatimisessa hyödynnetään huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Jos lapsi ei enää kuulu pidennetyt oppivelvollisuuden piiriin, tule tehdä päätös pidennetyt oppivelvollisuuden päättämisestä, jolloin lapsi siirtyy yleisen oppivelvollisuuden piiriin.

Pidennetty oppivelvollisuus Lapinjärvellä

Erityisen tuen piiriin otetun oppilaan opetus järjestetään joko yleisessä tai pidennetyssä oppivelvollisuudessa. Pidennetyt oppivelvollisuuden päätös tulisi tehdä viimeistään sinä vuonna, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Lapsella on oikeus esiopetukseen jo vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista. Pidennetyssä oppivelvollisuudessa esiopetus alkaa päiväkodissa viisivuotiaana. Päätöksen pidentämisestä oppivelvollisuudesta

tekee sivistystoimenjohtaja. Päätös perustu asiantuntijalausuntoihin.

Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, kun lapsi täyttää seitsemän vuotta. Huoltajilla on mahdollisuus anoa lapselleen lykkäystä koulun aloitukseen. Varhaiskasvatuspalveluiden henkilökunta arvioi lapsen kouluvalmiutta ja informoi vanhempia mahdollisesta koululykkäysvuodesta. Lapsella on tarvittaessa mahdollisuus osallistua kouluvalmiuden yksilötesteihin. Testit antavat huoltajalle lisätietoa lapsen kouluvalmiudesta.

5.2 Esiopetuksen muu tuki

5.2.1 Yhteistyö kodin kanssa

Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa³⁶. Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilassaa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea³⁷. Lapsi elää samanaikaisesti kodin, esiopetuksen ja muun mahdollisen varhaiskasvatuksen vaikutuspiirissä. Tämä edellyttää näiden kasvatusyhteisöjen vuorovaikutusta ja yhteistyötä lapsen kokonaisvaltaisen hyvän kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan lapsen tuntemusta ja auttaa esiopetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.³⁸

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja oman lapsensa tuntemus³⁹. Esiopetuksen henkilöstö tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa osaltaan lapsen kasvatuksesta esiopetuksen aikana⁴⁰.

Kasvatukseen liittyvän kumppanuuden tavoitteena on edistää lasten kasvua, kehitystä ja oppimista sekä lisätä turvallisuutta ja hyvinvointia esiopetuksessa. Lapsen viihtyvyyden, kasvamisen ja oppimisen kannalta on tärkeää luoda luottamuksellinen yhteys esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa.

36 Perusopetuslaki 3 § 3 mom.

37 Perusopetuslaki 3 § 2 mom., Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (Tuntijakoasetus) (1435/2001) 4 § 1 mom. ja 5 § 1 mom.

38 Perusopetuslaki 3 § 2 mom., Tuntijakoasetus 2, 3 ja 4 §

39 Lastensuojelulaki (417/2007) 2 § 1 mom.

40 Lastensuojelulaki (417/2008) 2 § 2 mom.

On tärkeää, että huoltajilla on mahdollisuus osallistua esiopetuksen kasvatustyön tavoitteiden asettamiseen, suunnitteluun ja arviointiin yhdessä opettajien ja lasten kanssa. Esiopetuksen henkilöstön on oltava yhteistyössä huoltajan kanssa niin, että hän voi osaltaan tukea lapsensa kasvua ja oppimista esiopetuksessa. Kodin kanssa tehtävää yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla.

Vastuu kodin kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on esiopetuksen järjestäjällä. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aktiivisuutta ja aloitteellisuutta sekä keskustelua ja tiedottamista huoltajan, opettajan ja lapsen oikeuksista sekä velvollisuuksista. Yhteistyön lähtökohtana on eri osapuolien keskinäinen kunnioitus. Kodin kanssa tehtävässä yhteistyössä otetaan huomioon perheiden erilaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kieli- ja kulttuuritausta.

Huoltajille annetaan tietoa esiopetuksen opetussuunnitelmasta, esiopetuksen järjestämisestä, lapsen tuen tarpeista ja tuen saannin mahdollisuuksista ja huoltajan mahdollisuudesta osallistua kodin ja esiopetuksen väliseen yhteistyöhön sekä esiopetusyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen. Huoltajille tulee antaa tietoa myös esiopetuksen oppilashuollon toiminnasta⁴¹ sekä esiopetusyksikön toimintamalleista ja tiedottamiskäytännöistä erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa.

Käsiteltäessä yksittäisen lapsen tukea koskevaa asiaa, huoltajalle tulee antaa tietoa lasta koskevien tietojen käsittelyyn, tietojensaantiin ja niiden luovuttamiseen sekä salassapitoon liittyvistä kysymyksistä. Huoltajan kanssa tulee käydä läpi esimerkiksi huoltajan yksilöidyn kirjallisen suostumuksen merkitys lasta koskevan asian käsittelyssä sekä yhteistyön merkitys lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa⁴². Esiopetuksen loppuvaiheessa huoltajalle tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella lapsen koulunkäynnin aloittamiseen liittyvistä kysymyksistä ja mahdollisista erityistarpeista lapsen opettajien ja oppilashuollon asiantuntijoiden kanssa⁴³.

41 Perusopetuslaki 31 a § 3 mom. (642/2010), 3 § 3 mom., Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 4 § 2 mom.,

9 § 1 mom. 3 kohta, 13 ja 14 §, 15 § 3 mom. ja Lastensuojelulaki 9 ja 12 §

42 Perusopetuslaki 31 a § 3 ja 4 mom. (642/2010), 40 §, 41 § 4 mom. (642/2010) ja 41 § 1, 2 ja 3 mom.

43 Perusopetuslaki 3 § 2 ja 3 mom., Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 4 § 2 mom., 9 § 1 mom. 3 kohta, 13 ja 14 §, 15 § 3 mom.

Esiopetuksen aikana jatketaan muussa varhaiskasvatuksessa toteutettavaa yhteistyötä huoltajan kanssa ja luodaan pohjaa myös huoltajien keskinäiselle vuorovaikutukselle sekä myöhemmälle kodin ja koulun yhteistyölle. Erilaisia kodin ja esiopetuksen vuoropuhelua tukevia yhteistyömuotoja kehitetään koko esiopetuksen ajan ja erityisesti siirryttäessä muusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tai esiopetuksesta alkuopetukseen. Tieto- ja viestintätekniikkaa voidaan käyttää parantamaan ja monipuolistamaan tiedon kulua ja yhteydenpitoa kodin ja esiopetuksen välillä. Yhteistyö järjestetään siten, että oppilashuollon ja moniammatillisen yhteistyöverkoston avulla lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia voidaan tukea.

Yhteistyö kodin kanssa Lapinjärvellä

Tavoitteena Lapinjärven kouluissa on kodin ja esiopetuksen välinen hyvä, luottamuksellinen ja molemminpuoliseen kunnioitukseen perustuva yhteistyö. Yhteisvastuullisen kasvatuksen tavoitteena on edistää oppilaan oppimisen edellytyksiä, turvallisuutta ja hyvinvointia koulussa. Oppimissuunnitelma laaditaan yhdessä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa.⁴⁴

Toimintatapoja yhteistyön toteuttamiseen on useita. Lapinjärven kouluissa yhteistyötä kodin ja koulun välillä toteutetaan järjestämällä vanhempainiltoja, arviointikeskusteluja, muita tapaamisia sekä yhteisiä juhlia ja tapahtumia. Koulun toiminnasta tiedotetaan kotiin lähetettävillä kirjallisilla tiedotteilla lukuvuoden alussa ja pitkin lukuvuotta. Koulujen kotisivuilla on tietoa koulun toiminnasta. Yksittäisen oppilaan asioista voidaan vaihtaa tietoa tapaamisissa, puhelimitse, tekstiviesteillä tai muilla sopivilla tavoilla. Yhteydenotto oppilasta koskevassa asiassa voidaan tehdä koulusta kotiin tai toisinpäin. Yhteistyötä tehdään kouluyhteisön, luokan ja oppilaan tasolla.

Vastuu oppilaan koulukäynnistä on sekä huoltajalla että koululla. Oppilaalle itselleen siirretään vastuuta koulutyöstä hänen ikäkautensa sekä henkilökohtaisten edellytystensä mukaan. Yleistä, tehostettua tai erityistä tukea saavien oppilaiden huoltajien kanssa pyritään tiiviiseen yhteistyöhön.

Työnjaosta kodin ja koulun yhteistyön toteuttamisessa vastaa rehtori. Rehtori huolehtii siitä, että lastentarhanopettaja tietää hänelle kuuluvat, kodin ja koulun yhteistyöhön liittyvät tehtävät, vastuut ja velvoitteet. Rehtori vastaa siitä, että kodin ja koulun yhteistyö toteutuu opetussuunnitelmassa ja työsuunnitelmassa kirjatulla tavoilla.

Huoltajien osallistuminen kodin ja koulun yhteistyöhön sekä sen kehittämiseen on tärkeää. Heille voidaan tarjota mahdollisuus osallistua koulun kasvatustyön tavoitteiden asettamiseen, suunnitteluun ja arviointiin yhdessä opettajien ja oppilaiden kanssa. Oppilaan huoltajille tarjotaan mahdollisuus tutustua ja osallistua koulun toimintaan. Koulutyö on avointa ja huoltajat ovat tervetulleita tutustumaan koulutyöhön. Vierailusta on hyvä sopia etukäteen rehtorin tai lastentarhanopettajan kanssa.

Huoltajien keskinäiselle yhteistyölle ja vuorovaikutukselle pyritään tarjoamaan tilaisuuksia. Tämä on erityisen tärkeää koulunkäynnin alkuvaiheessa sekä siirryttäessä kouluasteelta toiselle.

Huoltajille tiedotetaan koulutyöhön liittyvistä asioista ja yksittäistä oppilasta koskevista asioista aiemmin edellä kuvatuilla tavoilla (kohdassa ”toimintatapoja”). Jos käsitellään yksittäisen oppilaan tukeen liittyvää asiaa, huoltajan on saatava tietoa oppilasta koskevien tietojen käsittelyyn, tietojensaantiin ja niiden luovuttamiseen sekä salassapitoon liittyvistä kysymyksistä. Huoltajalle on selvitettävä esimerkiksi huoltajan yksilöidyn kirjallisen suostumuksen merkitys oppilasta koskevan asian käsittelyssä.

Oppilaiden osuus kodin ja koulun yhteistyössä on merkittävä. Oppilaille tarjotaan tilaisuuksia osallistua siihen koko koulun ja luokan tasolla. Yhteisiin tapahtumiin ja juhliin osallistuminen antaa kokemuksia yhteistyöstä. Yksilötasolla toivotaan jokaisen oppilaan kokevan, että kodin ja koulun yhteistyö on hänen parhaakseen.

Yhteistyön toteutumista seurataan ja arvioidaan. Lapinjärven kunnassa pyritään tulevaisuudessa ottamaan käyttöön seurantamenetelmä, jonka avulla voidaan arvioida asiakastyytyvyyttä ja taloutta hallinnonaloitain. Kodin ja koulun yhteistyön toteutuminen voisi olla yksi osa tätä seurantaa.

5.2.2 Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen

Vammaisella ja muulla tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut⁴⁵. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarkoituksena on taata esiopetuksessa lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö.

Lapsi voi tarvita tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä puutteellisten kommunikaatiotaitojensa vuoksi. Kielellisen vuorovaikutuksen mahdollisuus ja tukeminen kaikkina esiopetuspäivinä edistää lapsen kehitystä, sosiaalista kasvua ja osallisuutta esiopetusyhteisössä. Tavoitteena on, että sekä toiset lapset että lapsen kanssa toimivat aikuiset tuntevat lapsen tavan kommunikoida. Lapsen

44 Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

45 Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

omien kommunikaatiotaitojen kehittäminen mahdollistaa tasavertaisen vuorovaikutuksen muiden kanssa. Kieli on oppimisen keskeinen väline ja kielen kehittyminen vaikuttaa ajattelun ja tunteiden kehitykseen sekä lapsen identiteetin muotoutumiseen.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä kommunikoinnin tuen eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa eri asiantuntijoita. Lisäksi suunnitellaan muutkin tukitoimet, kuten lapsen sijoittuminen esiopetustilassa, yksilölliset oppi- ja opetusmateriaalit sekä lapsen mahdollisesti tarvitsemat apuvälineet. Tulkitsemisessa avustava henkilö voi tukea oppimistilanteissa yhtä tai useampaa lasta samanaikaisesti. Myös opettaja voi tukea esiopetuksessa lapsia kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antaman tuen tulee edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajapalvelun tavoitteena on tukea yksittäistä lasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta työskentelystään.

Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai koko esiopetusryhmälle. Lapsikohtainen tuki voi olla osa- tai kokoaikaista. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän kasvua ja oppimista. Avustaja tukee lasta kasvuun ja oppimiseen sekä niitä tukevaan kuntoutukseen liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai terapeuttien ohjeiden mukaisesti ja osallistuu tarvittaessa tuen suunnitteluun. Hän ohjaa lasta esiopetuksen päivittäisissä tilanteissa.

Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Lapsen tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarve, määrä ja laatu arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja.

Tulkitseminen ja avustaminen osana yleistä tukea

Lapsi saattaa tarvita tulkitsemis- tai avustajapalveluja ilman, että hänellä on tarvetta muuhun tukeen. Etenkin avustajapalvelun tarve saattaa olla myös lyhytaikainen. Oikea-aikainen ja riittävä tulkitsemisapu ja mahdollisuus puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiokeinoihin tukee lapsen kasvua ja oppimista ja ehkäisee oppimisvaikeuksien syntymistä ja vaikeutumista. Avustajan antama tuki parantaa yksittäisen lapsen tai esiopetusryhmän kasvun ja oppimisen edellytyksiä. Sen avulla voidaan joskus ehkäistä kokonaan tehostetun tai erityisen tuen tarve.

Tulkitseminen ja avustaminen tehostetun tuen aikana

Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota arvioidaan lapsen tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tarve. Jos lapsi on saanut tulkitsemis- ja avustajapalveluja yleisen tuen aikana, arvioidaan niiden riittävyys ja vaikutus.

Tehostetun tuen alkaessa laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitsemat tulkitsemis- ja avustajapalvelut, niiden tavoitteet, järjestäminen ja seuranta. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarve saattaa lisääntyä tai tuen muodot tarvitsevat uudelleen arviointia tehostetun tuen aikana. Tarvittavat muutokset kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Tulkitseminen ja avustaminen erityisen tuen aikana

Lapsen tehostetun tuen aikana saamien tulkitsemis- ja avustajapalveluiden riittävyys ja vaikutus sekä tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tarve jatkossa arvioidaan pedagogisessa selvityksessä. Erityisen tuen päätöksessä päätetään oppilaan tulkitsemis- ja avustajapalveluista.⁴⁶ Lapselle laaditaan erityisen tuen päätöksen jälkeen HOJKS, jossa kuvataan lapselle järjestettävät tukipalvelut sekä henkilöt, jotka osallistuvat tukipalvelujen järjestämiseen, heidän vastualueensa ja tukipalvelujen toteutumisen seuranta. Tulkitsemisen ja avustamisen määrä ja laatu määritellään yksilöllisesti yhdessä muiden tukitoimien kanssa. Erityisen tuen aikana lapsi tarvitsee usein yksilöllisesti kohdennettuja tukipalveluja.

Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen Lapinjärvellä

Tulkitsemis- ja avustajapalveluita järjestetään tarpeen ja resurssien mukaan. Oppilaat saavat tarvittaessa ja mahdollisuuksien mukaan avustajan apua jo yleisen tuen vaiheessa. Tehostetun tuen vaiheessa olevat oppilaat saavat avustajan apua säännöllisesti. Avustaja voi auttaa oppilaita yhdessä tai useammassa oppiaineessa.

Tavoitteena tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestämisessä on taata yksittäiselle oppilaalle oppimisen perusedellytykset. Oppilaan erityispiirteet määrittelevät, millaista apua hän tarvitsee. Toimintatavat suunnitellaan kunkin oppilaan tai ryhmän tarpeiden mukaan.

Yleisen tuen osana oppilaalle tarjotaan tulkitsemis- ja avustajapalveluita tarvittaessa. Tuki voi olla jatkuvaa, osa-aikaista tai lyhytaikaista. Tuen avulla saatetaan päästä niin hyvin tuloksiin, että tarvetta tehostetulle tai erityiselle tuelle ei muodostu.

Tehostetun tuen osana oppilaalle tarjotaan tulkitsemis- ja avustajapalveluita tarvittaessa. Tarve määritellään ennen tehostetun tuen alkamista tehtävässä pedagogisessa arviossa. Tehostetun tuen alkaessa laaditaan oppimissuunnitelmaan kirjataan oppilaan tarvitsemat tulkitsemis- ja avustajapalvelut, niiden tavoitteet, järjestäminen ja seuranta. Mikäli tarve muuttuu tehostetun tuen aikana, se kirjataan oppimissuunnitelmaan.

Erityisen tuen osana oppilaalle tarjotaan tulkitsemis- ja avustajapalveluita tarvittaessa. Erityisen tuen päätöksessä päätetään oppilaan tulkitsemis- ja avustajapalveluista.⁴⁶ Pedagogisessa selvityksessä arvioidaan oppilaan tehostetun tuen aikana saamien tulkitsemis- ja avustajapalveluiden riittävyys ja vaikutus sekä tarve jatkossa. Erityisen tuen päätöksessä päätetään oppilaan tulkitsemis- ja avustajapalveluista. Kun oppilaalle laaditaan HOJKS, siihen kuvataan tukipalvelut sekä henkilöt, jotka osallistuvat tukipalvelujen järjestämiseen, heidän vastualueensa ja tukipalvelujen toteutumisen seuranta. Tulkitsemisen ja avustamisen määrä ja laatu määritellään yksilöllisesti yhdessä muiden tukitoimien kanssa.

Hallinnollisesti päätöksen tulkitsemis- ja avustajapalveluista Lapinjärvellä tekee rehtori, sivistystoimenjohtaja tai sivistyslautakunta. Se, kenelle päätöksen teko kuuluu, riippuu tulkitsemis- ja avustajapalvelun kestosta, mahdollisesta oppisopimuskoulutuksesta tai työkierrosta varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välillä.

Yhteistyötä tulkitsemis- ja avustajapalvelua antavan henkilön kanssa voivat tehdä esiopetuksen opettaja, erityisopettaja, rehtori sekä oppilashuollon henkilöstö. Vastuu opetuksen suunnittelusta, opettamisesta sekä arvioinnista on lastentarhanopettajalla. Avustajan tehtävänä on antaa tukea ja ohjausta yksittäiselle oppilaalle tai koko opetusryhmälle erikseen sovittavalla tavalla. Opettajan ja avustajan yhteistyölle oppituntien ulkopuolella pyritään tarjoamaan aikaa.

TEHTÄVÄKUVAUS: Koulunkäyntiavustaja

Koulunkäyntiavustajat työskentelevät erityisluokissa, yleisopetuksessa, päiväkodeissa ja koulujen aamu- ja

46 Perusopetuslaki 17 § 2 ja 3 mom. (642/2010)

iltapäivätoiminnassa. Työnkuva vaihtelee tarpeen mukaan. Koulunkäyntiavustaja tekee opettajan hänelle antamia erilaisia valmistelu- ja tarkistamistehtäviä. Oppilaan avustajana koulukäyntiavustaja tukee oppilaan itsenäisyyttä ja omatoimisuutta koulutyössä. Suurimman osan päivästä koulunkäyntiavustaja toimii erilaisien oppimistilanteiden ohjaajana. Tavallisimmin hän työskentelee opettajan ohjeiden mukaan samassa luokassa tai pienryhmän kanssa toisessa tilassa. Koulunkäyntiavustajan tehtävänä on osallistua oppilaiden kasvun tukemiseen.

5.3 Esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen

5.3.1 Oppilashuolto

Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen.⁴⁷ Esiopetuksessa olevan lapsen yksilölliset terveystarkastukset ja yksilöllinen terveysneuvonta järjestetään kansanterveyslain mukaisina neuvolapalveluina.⁴⁸

Esiopetuksen oppilashuolto on osa muun varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen oppilashuollollista jatkumoa. Esiopetuksen oppilashuolto kuuluu kaikille esiopetusyksikössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa.⁴⁹ Esiopetuksen oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Oppilashuollolla edistetään lapsen tasapainoista ja tervettä kasvua ja kehitystä sekä tuetaan oppimista.

47 Perusopetuslaki 31 a § 1 mom. (477/2003) ja 2 mom. (642/2010) , Lastensuojelulaki 9 §

48 Kansanterveyslaki 14 § 1 mom. 1 kohta

49 Perusopetuslaki 31 a § 1 mom. (477/2003) ja 2 mom. (642/2010) ja Kansanterveyslaki (66/1972) 14 § 1 mom. 1 kohta, Lastensuojelulaki 9 §

Oppilashuollon tehtävänä on osana esiopetusyhteisön toimintakulttuuria kehittää hyvinvointia tukevaa oppimisympäristöä ja vahvistaa yhteisöllistä toimintakulttuuria. Yhteisöllisyyttä tuetaan edistämällä huoltajan ja lapsen osallisuutta esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kehittämisessä. Lapsen osallisuutta tuettaessa otetaan huomioon lapsen ikä, kehitystaso sekä muut edellytykset ja tarpeet. Esiopetuksen oppilashuollolla edistetään myönteistä vuorovaikutusta ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriä sekä puututaan tarvittaessa ongelmiin. Tavoitteena on luoda terve ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää esiopetusyhteisön hyvinvointia.

Esiopetuksen oppilashuollossa kehitetään, seurataan ja arvioidaan koko yhteisön ja esiopetusryhmien hyvinvointia sekä huolehditaan siitä, että lapsen yksilölliset kasvuun ja kehitykseen sekä terveyteen liittyvät tarpeet otetaan huomioon esiopetuksen arjessa.⁵⁰

Oppilashuollossa pyritään kasvun ja oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä muiden ongelmien ehkäisemiseen, tunnistamiseen, lieventämiseen ja poistamiseen mahdollisimman varhain. Ehkäisevä lastensuojelu ja terveyden edistämiseen kuuluvat vuosittaiset terveystarkastukset ja tarpeenmukainen terveysneuvonta vahvistavat ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tuen järjestämistä.⁵¹ Oppilashuollon tehtävänä on seurata ja tukea jokaisen lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tarvittaessa tukea lasta ja puuttua hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin yhteistyössä huoltajan kanssa. Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan menettelytavoista ehkäisevän lastensuojelutyön ja terveydenhuoltoon kuuluvan erityisen tuen toteuttamisessa. Yhteistyössä ja toimintaohjeissa tulee ottaa huomioon lapsen kasvun ja kehityksenmahdollinen vaarantuminen kasvuympäristössä olevien riskitekijöiden johdosta sekä lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus lastensuojelutarpeen selvittämiseksi.⁵²

50 Perusopetuslaki 3 § 2 mom. (477/2003), Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 12 ja 13 §, 15 § 3 ja 4 mom., Lastensuojelulaki 9 §

51 Perusopetuslaki 16 ja 16 a, 17 ja 17 a § (642/2010), Lastensuojelulaki 3 ja 3a § (88/2010), 8, 9 ja 12 §, Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 4 §, 9 § 1 mom. 3 kohta, 13 ja 14 §, 15 § 3 mom.

52 Lastensuojelulaki 3 ja 3 a § (88/2010), 25 § 1 mom., Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 13 ja 18 §

Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Työssä tulee turvata se, että huoltajan ja lapsen näkemyksiä kuunnellaan. Esiopetuksen oppilashuoltotyöstä ja sen toimintaan liittyvistä menettelytavoista tulee antaa tietoa huoltajalle. Huoltajalle tulee antaa tietoa siitä, miten lasta koskevan oppilashuollollisen asian vireillepano ja valmistelu tapahtuu.⁵³

Esiopetuksen oppilashuoltoa koordinoidaan ja kehitetään oppilashuollon moniammatillisessa yhteistyössä, esimerkiksi oppilashuoltoryhmässä. Yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa⁵⁴ sovitaan yhteistyön yleisistä periaatteista ja rakenteista, käytännön toiminnan järjestämisestä, keskinäisestä työnjaosta ja vastuista. Yhteistyön järjestämisessä otetaan huomioon myös muiden viranomaisten tai yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävä yhteistyö terveyden ja turvallisuuden liittyvissä kysymyksissä.

Oppilashuoltotyötä suunniteltaessa sovitaan erikseen sekä esiopetuksen oppilashuollon järjestämiseen, yhteisölliseen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen että yksittäisen lapsen tukemiseen ja hänen asioidensa käsittelyyn liittyvät periaatteet ja toimintatavat. Yhteisön terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintaa voidaan kehittää laajassa moniammatillisessa yhteistyössä. Tällöin oppilashuollon yhteistyöhön voi osallistua eri toimijoita salassapidon estämättä toisin kuin yksittäistä oppilasta koskevassa asiassa⁵⁵, jonka käsittely kuvataan luvussa 5.3.3.

Esiopetuksen ruokailu

Opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria⁵⁶. Ruokailuhetki on lapselle tärkeä ja se tukee lapsen tervettä kasvua ja kehitystä osana esiopetusta. Ruokailun järjestämisessä ja ohjauksessa otetaan huomioon ruokailun terveydellinen ja sosiaalinen merkitys, terveys-, ravitsemus- ja tapakasvatuksen tavoitteet sekä ruokailutaun virkistystehtävä. Lapsille annetaan mahdollisuus osallistua ruokailun suunnitteluun ja toteuttamiseen, mikä tukee osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

53 Perusopetuslaki 31 a § 3 ja 4 mom. (642/2010)

54 Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

55 Perusopetuslaki 31 a § 3 mom. (642/2010)

56 Perusopetuslaki 31 § 2 mom.

Ruokailun järjestämisessä tarvitaan yhteistyötä esiopetuksen henkilöstön ja ruokailusta vastaavan henkilöstön kesken. Yhteistyössä huoltajan ja lapsen sekä terveydenhuollon henkilöstön kanssa sovitaan tukitoimista ja seurannasta lapsen yksilöllisissä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyvissä tarpeissa.⁵⁷

5.3.2 Turvallisuuden edistäminen

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön⁵⁸. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja esiopetuksen henkilöstön turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa. Oppimisympäristön turvallisuuden edistäminen on osa yhteisön toimintakulttuuria. Se tulee ottaa huomioon kaikessa toiminnassa.

Oppilashuollon tavoitteena on tukea toimintakyvyn säilymistä myös fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa sekä niiden edellyttämässä jälkihoidossa huolehditaan lapsen ja koko yhteisön tarvitsemasta psykososiaalisesta tuesta.

Opetussuunnitelman yhteydessä on laadittava suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Suunnitelma tulee toimeenpanna ja sen noudattamista ja toteutumista tulee valvoa.⁵⁹ Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy sekä siihen puuttuminen kuuluu kaikille esiopetuksessa työskenteleville⁶⁰. Väkivallalta, kiusaaminen tai häirintä voi olla suoraa tai epäsuoraa sanallista tai fyysistä voimankäyttöä tai sosiaalista manipulointia, joka loukkaa ihmisen fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista koskemattomuutta. Tekijänä voi olla lapsi, aikuinen tai esiopetusyhteisön ulkopuolinen henkilö.

Kiusaamisella tarkoitetaan systemaattista, tahallista ja toistuvaa samaan henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa sanallista tai fyysistä kielteistä toimintaa. Kiusaamiselle on ominaista kiusaajan ja kiusatun välinen

57 Perusopetuslaki 3 § 2 mom., 31 a § 1 mom., Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 13 §

58 Perusopetuslaki 29 § 1 mom.

59 Perusopetuslaki 29 § 2, 3 ja 4 mom.

60 Perusopetuslaki 29 §, Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 12 § ja 15 § 4 mom.

voimasuhteiden epätasapaino. Tavallista on myös se, että kiusaaminen tapahtuu ryhmässä. Häirintä voi näyttäytyä epäasiallisena kohteluna ja puheena, joka voi sisältää sukupuoleen liittyviä vihjailevia ilmeitä, eleitä tai puheita tai ei-toivottuna fyysisenä kosketuksena. Kiusaamisen ja häirinnän lisäksi yhteisössä voi esiintyä myös muuta ei-toivottua tai aggressiivista ja väkivaltaista käyttäytymistä. Väkivallalla tarkoitetaan tarkoituksellista itseän, toiseen henkilöön, ryhmään tai yhteisöön kohdistettua fyysisen voiman tai vallan käyttöä, uhkailua tai toteutettua. Sen seurauksena voi olla vamma, psyykinen haitta tai kehitykseen liittyvä vaikeus. Kaikkiin näihin tilanteisiin on puututtava.

Lapsille, heidän huoltajilleen ja esiopetuksen henkilöstölle tulee antaa myös tietoa kiusaamisen, väkivallan, ja häirinnän erilaisista ilmenemistavoista, ennaltaehkäisystä ja esiopetuksen toimintatavoista näissä tilanteissa.

Fyysistä turvallisuutta edistetään huolehtimalla rakennukseen, opetustiloihin, välineisiin, opetusjärjestelyihin, opetustilanteisiin sekä esiopetusyhteisön ulkopuolella tapahtuvaan esiopetukseen liittyvistä turvallisuustekijöistä⁶¹. Turvallisuudenedistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksiin, tapaturmien ennaltaehkäisyyn ja tietoturvallisuuteen liittyvät tekijät.

Kuljetusten odotusaikojen valvonnasta ja ohjatusta toiminnasta sekä matkojen aikaisesta turvallisuudesta huolehditaan sopimalla yhteisistä menettelytavoista⁶². Niistä sekä kuljetusjärjestelyistä annetaan tietoa lapselle ja huoltajalle.

Tapaturmien ehkäisyyn liittyvässä ohjeistuksessa otetaan huomioon tapaturmien torjunnan kansalliset linjaukset sekä toiminnan edellyttämä yhteistyö. Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan tapaturmien ennaltaehkäisyyn, ensiapuun, hoitoon ohjaukseen ja tapaturmien seurantaan liittyvistä menettelytavoista. Niistä annetaan tietoa lapselle ja huoltajalle.

61 Perusopetuslaki 29 § 1 mom., Työturvallisuuslaki (738/2002) 9 ja 10 §, Terveysturvallisuuslaki (763/1994) 26 ja 27 §

62 Perusopetuslaki 32 § 1 mom. (1139/2003) ja 32 § 4. mom., Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 12 §

Turvallisuuden edistämässä ja turvallisuutta vaarantavien tilanteiden ennaltaehkäisyssä otetaan huomioon sekä turvallisuutta ohjaava lainsäädäntö, esiopetukseen laaditut turvallisuusohjeet että muut paikalliset turvallisuutta koskevat linjaukset. Paikallisessa opetussuunnitelmassa näitä ohjeita sovitetaan yhteen.

Esiopetuksen turvallisuutta ohjaavat myös työturvallisuuslaki ja sen mukainen työsuojelun toimintaohjelma⁶³. Muita turvallisuutta ohjaavia säädöksiä ovat pelastuslain- ja asetuksen edellyttämä ajan tasalla oleva pelastussuunnitelma⁶⁴. Pelastussuunnitelmasta on tiedotettava esiopetuksen koko henkilökunnalle.

Esiopetuksen järjestäjä vastaa siitä, että esiopetuksessa on turvallisuutta koskevat toimintaohjeet. Esiopetusyhteisön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä toimintaohjeiden toteutumista seurataan ja arvioidaan suunnitelmallisesti yhteistyössä terveydenhuollon ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa⁶⁵. Paikallinen yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja opetustoimen eri toimijoiden ja muiden viranomaisten kanssa tukee tarkoituksenmukaista toimintaa turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa ja niiden ennaltaehkäisyssä⁶⁶.

5.3.3 Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen

Henkilötietojen käsittelyssä lähtökohtana on luottamuksellisuus ja yhteistyö lapsen huoltajan kanssa.

Kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa, asian käsittelyyn voivat osallistua ne oppilaan opetukseen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely välittömästi kuuluu⁶⁷. Tällaisia henkilöitä voivat olla rehtori tai koulun johtaja, luokanvalvoja tai oppilaan opettaja, kouluterveydenhoitaja, erityisopettaja, oppilaan kanssa työskentelevä koulunkäyntiavustaja, koulupsykologi, koulukuraattori ja yläluokilla myös opinto-ohjaaja ja tarvittaessa koululääkäri ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä⁶⁸. Esiopetuksessa lapsen asian käsittelyn voidaan katsoa kuuluvan välittömästi li-

63 Työturvallisuuslaki (738/2002) 8, 9 ja 10 §

64 Pelastuslaki (468/2003) 9 § 3 mom., Pelastusasetus (787/2003) 9 ja 10 §

65 Perusopetuslaki 29 § 2 mom. (477/2003), Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 12 §, Työturvallisuuslaki 9 ja 10 §

66 Perusopetuslaki 29 ja 32 §, Pelastuslaki 9 § 3 mom., Pelastusasetus 9 ja 10 §, Poliisilaki (493/1995) 1 § 1 mom. ja 1 § 2 mom. (21/2001), Työturvallisuuslaki 8 §

67 Perusopetuslaki 31 a § 3 mom. (642/2010)

68 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 4/2010 vp

säksi päiväkodin johtajalle, esiopetuksen opettajalle ja erityislastentarhanopettajalle. Ratkaisu asian käsittelyyn osallistuvista tehdään kuitenkin kunkin käsiteltävän asian ja aiheen perusteella erikseen. Oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella tai niin kuin laissa erikseen säädetään oppilaan asian käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia tahoja⁶⁹.

Käsiteltäessä yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa oppilashuoltotyössä kirjataan asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kelle oppilaasta on annettu. Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä.⁷⁰

Oppilashuoltotyössä käsitellään monia lasta ja hänen perhettään koskevia tietoja, jotka ovat lainsäädännön mukaan salassa pidettäviä⁷¹. Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja kieltoa ilmaista tietoa suullisesti eli vaitiolovelvollisuutta sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi.

Salassa pidettäviä ovat mm. tiedot lasten ja heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista, kuten elintavoista, vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä, poliittisesta vakaumuksesta, yksityiselämän piirissä esitetyistä mielipiteistä ja osallistumisesta yhdistystoimintaan, sekä tiedot taloudellisesta asemasta, terveydentilasta ja vammaisuudesta.

Salassa pidettäviä ovat myös tiedot tehostetun ja erityisen tuen antamisesta sekä tuen antamiseen liittyvät muut tiedot. Salassa pidettäviä ovat myös oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot, tiedot oppilaalle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta. Lapselle esiopetuksen päätteeksi annettavat osallistumistodistukset ovat julkisia.⁷²

Salassapitovelvollisia ovat esiopetuksesta vastaava rehtori tai päiväkodin johtaja, opettajat, opetusharjoittelijat, koulunkäyntiavustajat, terveydenhuollon edustajat, koulukuraattorit, koulupsykologit sekä esiopetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet⁷³. Myöskään muut esiopetuksen järjestäjän pal-

69 Perusopetuslaki 31 a § 3 mom. (642/2010)

70 Perusopetuslaki 31 a § 4 mom. (642/2010)

71 Perusopetuslaki 40 § (642/2010), Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 § 1 mom. 30 kohta

72 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 24 § 1 mom. 25, 29 ja 30 kohta

73 Perusopetuslaki 40 § 1 mom. (642/2010)

veluksessa olevat henkilöt kuten päivähoidon henkilöstö eivät saa sivullisille ilmaista tietoonsa saamiaan salassa pidettäviä tietoja eivätkä luovuttaa salassa pidettäviä tietoja sisältäviä asiakirjoja.

Oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on salassapitosäännösten estämättä myös esiopetuksessa oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle ja perusopetuslain mukaisesta esiopetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot⁷⁴.

Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen itsensä tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen rakentamiseksi ja turvaamiseksi on syytä pyrkiä aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta⁷⁵. Esiopetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta lapsen esiopetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä⁷⁶.

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän perusopetuslain mukaisesti järjestämään opetukseen, myös esiopetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimittava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. Uudella opetuksen järjestäjällä on myös pyynnöstä oikeus saada vastaavat tiedot.⁷⁷

74 Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (642/2010)

75 Perusopetuslaki 40 § 3 mom. (642/2010)

76 Perusopetuslaki 41 § 4 mom. (642/2010)

77 Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (642 /2010)

5.3.4 Oppilashuollon ja turvallisuuden edistäminen paikallisessa opetussuunnitelmassa

Oppilaanohjaus kuuluu kaikille opettajille. Päävastuun kantaa esiopetuksesta vastaava opettaja.

Oppilaanohjauksesta tiedotetaan lukuvuositedotteessa, muissa kotitiedotteissa, koulun kotisivuilla ja vanhempainilloissa.

Oppilaan huoltajien kanssa pyritään rakentamaan yhteistyöhön. ”On tärkeää, että huoltajalla on tarvittaessa mahdollisuus keskustella koulun edustajien kanssa oppilaan opiskeluun ja valintoihin liittyvistä kysymyksistä.”

Vuosiluokilla 0-2 oppilaanohjauksen tehtävänä on opiskeluvalmiuksien kehittäminen ja siten myös oppimisvaikeuksien syntymisen ehkäiseminen. Sosiaalisen kasvun tukeminen on tärkeää. Oppilasta ohjataan suhtautumaan vastuullisesti koulutyöhön. Opetuksessa käytetään monipuolisia työtapoja ja opetellaan hankkimaan tietoa erilaisista tietolähteistä.

Oppilashuollon palveluiden järjestäminen, yhteistyö ja organisointi Lapinjärven kunnassa:

1. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen, sen rakenne, tavoitteet ja toimintatavat

Oppilashuollollinen yhteistyö kuuluu opetus-, sosiaali- ja terveys- sekä nuorisotoimelle. Siinä noudatetaan ammattieettisiä periaatteita sekä tietojensaantia ja salassapitoa koskevia säädöksiä. Salassapitovelvollisuus ei saa kuitenkaan estää viranomaistyössä välttämättömän tiedon antamista oppilaan koulunkäyntiin liittyvien asioiden selvittämiseksi.

Kouluyhteisön hyvinvointia koordinoidaan ja kehitetään moniammatillisesti ja yhteistyössä oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Koulun moniammatillinen oppilashuoltoryhmäkeskimäärin kerran kuukaudessa, tarvittaessa useamminkin. Oppilashuoltoryhmään kuuluu rehtori, erityisopettajat, esiopetuksesta vastaava opettaja, kouluterveydenhoitaja, kuraattori ja psykologi. Tarvittaessa oppilashuoltoryhmään voidaan kutsua oppilaan huoltajat sekä oppilas, sosiaalitoimen edustajat tai muita asiantuntijoita. Huoltajalle tiedotetaan kun oppilashuoltoryhmässä käsitellään asioita oppilaskohtaisesti. Huoltajalla ja oppilaalla varataan mahdollisuus olla läsnä käsittelyssä. Myös huoltajat ja oppilaat voivat tuoda oppilasta koskevia huolenaiheita oppilashuoltoryhmän käsiteltäväksi.

Oppilashuoltoryhmän tiedottamista vastaa ensisijaisesti oppilashuoltoryhmän vetäjä tai esiopetuksen opettaja. Silloin kun oppilashuoltoryhmässä käsitellään yksittäisen oppilaan asioita, käsittelyyn voivat osallistua ainoastaan ne, jotka oppilaan opetuksen ja oppilashuoltoon liittyvät henkilöt, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely välittömästi kuuluu.

Koulun oppilashuollon on toimittava aloitteellisesti viranomaisten kanssa, kun havaitaan tukitoimien riittämättömyys oppilaan auttamiseksi tai oppimisen edistämiseksi. Säännöllisellä yhteistyöllä on mahdollista vähentää ja ehkäistä oppilaan luvattomia poissaoloja, epäsäännöllistä koulunkäyntiä ja alkavaa syrjäytymistä. Oppilashuollon tehtävänä on myös kiinnittää huomiota varhaisessa vaiheessa oppimisen ongelmiin vaikuttaviin seikkoihin.

Kouluyhteisön terveyttä, hyvinvointia, turvallisuutta, sosiaalista vastuullisuutta ja vuorovaikutusta edistetään opetuksen ja kasvatuksen ohella koulun sääntöjen ja toimintatapojen sekä yhteisteisten teemapäivien ja tapahtumien avulla.

Oppilashuolto kuuluu kaikille kouluyhteisössä toimiville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Oppilashuollolla edistetään lapsen ja nuoren oppimista sekä tasapainoista ja tervettä kasvua ja kehitystä.

Lapinjärven kunnassa oppilashuollon yhteistyö toteutuu usean eri kunnan työntekijöiden voimin. Opetusalan työntekijät ovat Lapinjärven kunnan työntekijöitä. Sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijät voivat olla Lapinjärveltä, Loviisasta, Myrskylästä, Orimattilasta, Porvoosta, Lahdesta, Helsingistä sekä joissakin tapauksissa muista kunnista. Myös muut mahdolliset asiantuntijat ovat usean eri kunnan työntekijöitä. Tällaisia tahoja voivat olla esimerkiksi lastensuojeluviranomaiset tai poliisi. Tämä asettaa suuria haasteita oppilashuollon toiminnalle. Kun vielä otetaan huomioon se, että Lapinjärven kouluissa on runsaasti lastensuojelulaitoksissa asuvia oppilaita, voidaan havaita, että oppilashuollon yhteistyö Lapinjärven kouluissa on poikkeuksellisen haastavaa.

Oppilashuoltoryhmän kokoonpano voi vaihdella. Ryhmään voivat kuulua rehtori, lastentarhanopettaja, erityisopettaja, opinto-ohjaaja, kouluterveydenhoitaja, lääkäri, koulukuraattori sekä koulupsykologi. Tarvittaessa mukaan voidaan pyytää muita asiantuntijoita kuten psykiatrian erikoissairaanhoidon, sosiaalityöntekijä, lastensuojeluviranomainen, poliisi, lastensuojelulaitoksen edustaja tai muu mahdollinen asiantuntija. Esiopetuslain mukaan yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelyyn voivat osallistua ne oppilaan opetuksen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin asian käsittely välittömästi kuuluu.

Oppilashuoltoryhmät kokoontuvat kullakin koululla. Esiopetuksessa ryhmä kokoontuu kunkin koulun tarpeen mukaan. Pyritään siihen, että oppilashuoltoryhmät kokoontuisivat lukuvuoden aikana noin kerran kuukaudessa.

Oppilashuollon palveluista Lapinjärvellä vastaavat omalta osaltaan kouluterveydenhoitaja ja lääkäri, koulukuraattori ja koulupsykologi. Heillä kaikilla on vastaanotto kouluilla tai koulujen läheisyydessä.

Kouluruokailun järjestämisessä koulu painottaa terveys- ja ravitsemuskasvatuksen ja tapakasvatuksen periaatteita. Tavoitteet huomioidaan ruokalista laadittaessa. Koululounaalla on laadukkaat puitteet sekä riittävästi aikaa.

Lapinjärven koulujen oppilaat ovat kotoisin useasta eri kunnasta. Oppilashuoltoryhmä toimii yhteistyössä kunkin oppilaan kotikunnan sosiaalipalveluiden kanssa.

TEHTÄVÄKUVAUS: Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuollon tavoitteena on turvata jokaiselle lapselle ja nuorelle hänen edellytystensä mukainen, mahdollisimman terve kasvu ja kehitys. Kouluterveydenhuoltoa toteuttavat ensisijaisesti kouluterveydenhoitaja ja koululääkäri. Kouluterveydenhuoltoon voivat osallistuvat toimenkuvansa mukaisesti myös koulukuraattori, koulupsykologi, fysioterapeutti tai psykiatrinen sairaanhoitaja. Kouluterveydenhuollon osallistuminen oppilashuoltotyöhön on välttämätön. Kouluterveydenhoitaja vastaa oppilaiden terveystarkastuksista.

TEHTÄVÄKUVAUS: Koulupsykologi

Koulupsykologi toimii psykologian alan asiantuntijana koulu yhteisössä. Psykologi edistää oppilaan henkisen hyvinvoinnin toteutumista koulussa. Hän tekee mm. lasten oppimisvaikeuksiin liittyviä kartoituksia, tarjoaa neuvontaa ja keskusteluapua oppilaille, huoltajille ja opettajille sekä tarvittaessa ohjaa jatkotutkimuksiin ja -hoitoon. Koulupsykologi osallistuu mahdollisuuksien mukaan myös oppilashuoltoryhmien toimintaan.

Koulupsykologilla käynteihin ei tarvita lähetettä. Aloitteen voi tehdä lapsi/nuori itse, vanhemmat, opettaja, oppilashuoltoryhmä tms. Keskustelut ovat luottamuksellisia ja maksuttomia. Lapinjärven kunta ostaa koulupsykologipalvelut Loviisan kaupungilta. Palveluja on saatavissa molemmille kieliryhmille. Tapauskohtai-

sesti oppilas ja perhe voivat saada palveluja joko oppilaan omalla koululla tai koulupsykologien päätoimipaikoissa Loviisassa.

Oppilashuolto yhteisöllisenä toimintana:

Oppilashuollon tavoitteena on olla osa sellaista kouluyhteisön toimintaa, jonka avulla yhteisöllisyys lisääntyy. Kaikilla kouluyhteisön ja oppilashuoltoryhmän jäsenillä on oltava mahdollisuus vaikuttaa siihen, että oppilaiden fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia edistetään. Oppilashuoltotyöllä pyritään edistämään oppilaiden ja koko kouluyhteisön terveyttä, hyvinvointia, turvallisuutta, sosiaalista vastuullisuutta ja vuorovaikutusta. Kouluun pyritään luomaan keskinäisen huolenpidon ilmapiiri.

Yhteistyö kodin, koulun, oppilashuollon asiantuntijoiden, muiden asiantuntijoiden ja paikallisten tukiverkostojen kanssa:

Lastentarhanopettaja, luokanopettaja ja oppilashuoltoryhmä tekevät yhteistyötä oppilaan huoltajien kanssa. Yhteistyö kodin kanssa on tarkemmin käsitelty luvussa 5.2.1. Huoltaja voidaan tarvittaessa kutsua oppilashuoltoryhmän kokoukseen.

Huostaan otettujen, kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten koulunkäynnin yksityiskohdista on sovittava tapauskohtaisesti. Lapinjärven kouluissa on paljon oppilaita, jotka eivät asu huoltajiensa kanssa, vaan useissa eri lastensuojelulaitoksissa Lapinjärven, Myrskylän ja Orimattilan alueella. Toivottavaa olisi, että lastensuojelulaitoksesta oltaisiin viipymättä yhteydessä asianomaiseen kouluun, kun oppilas muuttaa koulun alueelle. Ensisijaisesti otetaan yhteyttä rehtoriin. Myöhemmässä vaiheessa koulu voi nimetä yhteyshenkilön (esimerkiksi erityisopettaja tai esiopetuksesta vastaava opettaja), joka toimii linkkinä koulun ja lastensuojelulaitoksen välillä. Toivottavaa olisi, että lastensuojelulaitos nimeäisi henkilökunnastaan yhteyshenkilön, jonka kanssa koulun edustaja voi asioista sopia. Toivottavaa olisi, että koulussa ehdittäisiin valmistella oppilaan saapumista kouluun. Myös oppilaalle saattaa olla parempi, että hänen koulunkäyntinsä ei ala heti huostaanoton ja paikkakunnalle muuton tapahduttua, vaan sopivan mittaisen ”orientoivan jakson” jälkeen. Lapinjärven koulut pyrkivät hyvään ja rakentavaan yhteistyöhön haasteellista työtä tekevien lastensuojelulaitosten kanssa.

Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa pyytää asiantuntija-apua oppilaan kotikunnan viranomaisilta tai muilta tilanteen vaatimilta asiantuntijoilta. Tällaisia tahoja voivat olla esimerkiksi lastensuojeluviranomaiset tai poliisi.

Oppilashuollollinen tuki sekä yhteistyö lastensuojeluviranomaisten tai poliisin kanssa:

Tarvittaessa oppilashuoltoryhmä tai yksittäinen viranhaltija voi tehdä lastensuojeluilmoituksen. Lastensuojeluilmoituksen perusteeksi riittää huoli oppilaan hyvinvoinnista. Ohjeita lastensuojeluilmoituksen tekemiseen saa esimerkiksi koulukuraattorilta.

Kasvu- ja oppimisympäristön terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen, seuranta ja arviointi kouluyhteisössä:

Seuranta ja arviointia voidaan tehdä koko kouluyhteisön, yksittäisten luokkien tai ryhmien sekä yksittäisen oppilaan tasolla.

Kirjaamiskäytännöt, yksittäistä oppilasta koskevan asian vireillepano ja käsittely:

Oppilashuoltoryhmän tapaamisista laaditaan kirjallinen muistio. Muistio on luottamuksellinen. Sen perusteella huoltajalla on oikeus saada tietoa yksittäisen oppilaan asian käsittelystä.

Yksittäisen oppilaan asiaa käsiteltäessä kirjataan asian vireillepanija, aihe sekä päätetyt jatkotoimenpiteet ja perustelut. Lisäksi kirjataan ketkä ovat asian käsittelyyn osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu. Monet oppilashuoltotyössä käsiteltävät asiat ovat sellaisia, jotka lainsäädännön mukaan ovat salassa pidettäviä. Salassapito tarkoittaa asiakirjan pitämistä salassa sekä vaitiolovelvollisuutta. Salaisista tietoa ei saa käyttää omaksi eduksi tai toisen vahingoksi. Luettelo salassa pidettävistä asioista löytyy esimerkiksi Opetushallituksen antamista perusopetuksen opetussuunnitelman muutoksista ja täydennyksistä kohdasta 5.4.3. Huoltajan on saatava tietoa siitä, miten oppilasta koskevan oppilashuollollisen asian vireillepano ja valmistelu tapahtuu. Oppilashuoltoryhmä sopii tapauskohtaisesti kenelle oppilashuoltoryhmän jäsenelle vastuu huoltajalle tiedottamisesta annetaan.

Oppilashuollollinen tuki koulunkäynnissä sekä lapsen ja nuoren fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kasvun ja kehityksen tukemisessa:

Kukin viranhaltija vastaa oman tehtävämäärittelynsä mukaan oppilaan tukemisesta. Kouluterveydenhuollon laajojen terveystarkastusten suunnittelussa ja toteuttamisessa tehdään oppilashuollon moniammatillista yhteistyötä.

Oppilashuollollinen tuki tehostetun ja erityisen tuen tarpeessa olevan oppilaan tukemisessa:

Oppilashuollollisen tuen tavoitteet, toimenpiteet ja tuen muodot kirjataan oppilaalle tehtävään oppimissuunnitelmaan tai henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan.

Oppilashuollollinen tuki oppilaan kehitykseen ja mielenterveyteen liittyvissä vaikeuksissa:

Oppilaan hyvinvoinnin seuraaminen kuuluu kaikille koulu yhteisössä työskenteleville. Oppilaan mielenterveyden turvaamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Viranhaltija, joka huolestuu yksittäisen oppilaan kehitykseen ja mielenterveyteen liittyvistä seikoista voi viedä asian oppilashuoltoryhmän käsittelyyn. Oppilashuoltoryhmä suunnittelee tapauskohtaisesti miten toimitaan.

Oppilashuollon yhteistyö koulutuksen eri siirtymävaiheissa:

Koulutuksen nivelvaiheissa päivähoidosta esikouluun tehdään yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Pyritään järjestämään siirtopalaveri edellisen ja seuraavan vaiheen edustajien kesken. Palaverissa pyritään oppilaan tuntemukseen liittyvien tietojen sekä muiden tärkeiden tietojen siirtämiseen. Muita tärkeitä tietoja voivat olla esimerkiksi oppilaan erityiset tarpeet opiskelussa.

Terveyden- tai sairauden hoitoon tarvittava tuki ja seuranta:

Oppilashuollon tehtävänä on seurata jokaisen oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia. Mikäli huomataan, että oppilaan hyvinvoinnissa tapahtuu muutoksia niihin puututaan yhteistyössä huoltajan kanssa. Mikäli oppilaalla on sairauksia, jotka vaikuttavat hänen koulutyöhönsä, ne otetaan huomioon siten, että oppilaan terveydentilaa ei vaaranneta. Tällaisia sairauksia voivat olla esimerkiksi astma, allergiat, diabetes, epilepsia ja muut pitkäaikaissairaudet. Kouluissa pyritään hyvään yhteistyöhön huoltajan kanssa, jotta tärkeät tiedot ja toimintaohjeet ovat saatavilla.

Tapaturmien ehkäiseminen, ensiapu, hoitoonohjaus ja seuranta:

Tapaturmia pyritään ehkäisemään selkeillä säännöillä, hyvällä ohjauksella ja riittävällä valvonnalla. Kouluilla on välineet ja taitoa ensiavun antamiseen. Tarvittaessa oppilas ohjataan jatkohoitoon kouluterveydenhoitajan luo, terveyskeskukseen tai sairaalaan. Koulun kriisisuunnitelma ohjaa toimintaa.

Poissaolojen ehkäiseminen, seuraaminen ja niistä ilmoittaminen:

Poissaolot kirjataan ja selvitetään. Esiopetuksessa tämä kuuluu esiopetuksesta vastaavalle opettajalle.

Kouluruokailun ja välipalojen järjestäminen:

Kouluruokailu on maksutonta ja kuuluu kaikille oppilaille. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu. Ravitsemustavoitteet Lapinjärvellä ovat yhdensuuntaiset kouluruokailua koskevien valtakunnallisten tavoitteiden kanssa. Opetuksessa käsitellään kouluruokailun tapakasvatuksellisia ja terveydellisiä vaikutuksia kullekin ikäkaudelle soveltuvalla tavalla. Kouluruokailu on koko koulu yhteisön asia. Tarvitaan yhteistyötä ruokailusta vastaavan ja muun henkilöstön sekä oppilaiden kesken.

Välipaloja on toistaiseksi tarjottu vain maksullisessa iltapäivähoidossa oleville oppilaille. Muille oppilaille tarjotaan mahdollisuus syödä omia eväitä välitunnilla, mikäli se pitkän koulupäivän tai muun syyn takia on tarpeen.

Oppilaille tarjotaan mahdollisuus osallistua kouluruokailun suunnitteluun ja toteuttamiseen. Suunnittelua voidaan tehdä esimerkiksi tekemällä kyselyitä lempiruokalajeista ja keräämällä ehdotuksia uusista ruokalajeista. Ruokailun toteuttamiseen oppilaat voivat osallistua esimerkiksi toimimalla apulaisina tai tarjoilijoina kouluruokalassa.

Hyviä tapoja ruokailussa korostetaan päivittäin. Silloin tällöin voidaan järjestää teemapäiviä hyvien tapojen ja ruokakulttuurin ympärille.

Koulukuljetukset:

Lapinjärven sivistystoimenjohtaja päättää kuljetuksista yhdessä liikenneyrittäjien kanssa. Tämä koskee mm. reittejä, jatkokuljetuksia sekä matkustajamääriä.

Esiopetuksessa kuljetusta käyttäviä oppilaita valvotaan aamulla heidän saavuttuaan koululle ja iltapäivällä heidän odottaessaan paluukuljetusta. Turvallisuutta pyritään edistämään selkeillä säännöillä ja liikenneturvallisuutta edistävillä ratkaisuilla. Tietyissä tapauksissa, kuten esimerkiksi opintoretket, leirikoulut, koulu voi järjestää oppilaille kuljetuksia eri liikennevälineillä.

Oppilashuoltoon perehdyttäminen:

Henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja yhteistyökumppaneille tiedottaminen oppilashuollosta tapahtuu oppilashuollosta laaditun tiedotteen, ajankohtaisten tiedotteiden sekä koulun kotisivujen kautta.

Toimintaohjeiden päivittäminen, toteutumisen seuranta ja arviointi:

Oppilashuoltoa koskevia toimintaohjeita päivitetään tarvittaessa. Koska oppilashuoltoryhmä koostuu usean hallinnonalan edustajista, on seurattava kunkin hallinnonalan ohjeistusta ja päivitettävä toimintaohjeita niiden mukaan. Toivottavaa olisi, että kunkin hallinnonalan edustaja oppilashuoltoryhmässä toisi omaa alaansa koskevat uudet ohjeet tiedoksi oppilashuoltoryhmälle viipymättä.

2. Toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa

Koululla on kriisisuunnitelma, palo- ja pelastustoimen kanssa yhdessä laadittu pelastussuunnitelma. Näissä on tarkat toimintaohjeet erilaisiin uhka- ja kriisitilanteisiin. Äkillisen kriisitilanteen takia koulun kriisiryhmä kokoontuu välittömästi ja järjestää tukea ja jälkihoitoa. Opettajainhuoneessa on varattu erityinen paikka, jossa voi tutustua suunnitelmiin. Suunnitelmat päivitetään vuosittain.

3. Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Lapinjärven kouluilla on omat kriisisuunnitelmansa.

6 Eri kieli- ja kulttuuriryhmien sekä erityisen koulutustehtävän mukainen esiopetus, vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylypy

6.1 Saamenkieliset

Esiopetusta voidaan antaa jollakin kolmesta Suomessa puhuttavista saamen kielistä: inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame.

Saamen kielellä annettavan esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Lisäksi saamenkielisen esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa saamen kielen osaamista ja erityisesti rohkaista käyttämään kieltä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista. Tavoitteena on myös lisätä lapsen valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä ja oppia saamen kieltä ja kielellä.

Saamelaisalueen koulut ja päiväkodit ovat osa monikulttuurista yhteiskuntaa. Esiopetuksen tavoitteena on kasvattaa lasta monikielisyyteen ja –kulttuurisuuteen sekä opettaa häntä kunnioittamaan alueensa kieliä ja kulttuureja. Tärkeää on painottaa saamelaisten yhteenkuuluvuutta alueen alkuperäiskansana yli rajojen.

Esiopetuksen tulee vahvistaa ja edistää lasten saamelaista identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta. Lapselle tulee kasvatuksen ja opetuksen avulla antaa mahdollisuus omaksua saamelainen kulttuuriperintö. Opetuksen painoalueita ovat saamelainen kulttuuri, erityisesti joiku ja käsityöt, elinkeinot, elämäntapa ja paikallinen luonto. Kielellisen ja kulttuuriperinteen jatkumista tulee edistää yhteistyössä paikallisen yhteisön kanssa.

6.2 Romanikieliset

Romanilasten esiopetuksessa otetaan huomioon romanikulttuurista johtuvat erityistarpeet ja annetaan mahdollisuuksien mukaan romanikielen opetusta. Romanikielen opetuksen tarkoituksena on vahvistaa romanilapsen identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta sekä antaa hänelle mahdollisuus toimivaan kaksikieliseen kulttuuri-identiteettiin.

Romanikielen opetuksen tavoitteet ovat tutustuttaa lasta leikin ja lorujen avulla romanikieleen, laajentaa sanavarastoa, edistää lausetajua ja rohkaista käyttämään omaa kieltä keskinäisessä kanssakäymisessä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista sekä kertoa romanikulttuurista, elämäntavasta, ammateista ja historiasta.

Romanilasten tulee saada esiopetuksessa erityisesti opetusta suomen/ruotsin kielessä ja kädentaidoissa.

6.3 Viittomakieliset

Viittomakielisessä opetuksessa lasten kielitausta voi olla jokin seuraavista: viittomakieli äidinkielenä, ensikielenä tai toisena kielenä. Viittomakielinen esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Opetuksen kielelliset tavoitteet ja pedagogiset ratkaisut kytkeytyvät läheisesti lasten kielitaustaan, joka otetaan erityisesti huomioon laadittaessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa tai henkilökohtaista opetuksen järjestämisestä koskevaa suunnitelmaa. Lapselle tulee antaa kasvatuksen ja opetuksen myötä mahdollisuus omaksua viittomakielinen kulttuuriperintö.

Viittomakielisen esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa viittomakielistä ilmaisua, lausetajua ja viittomavarastoa sekä rohkaista käyttämään kieltä ja näin lisätä lapsen valmiuksia toimia viittomakielisessä ympäristössä. Tavoitteena on myös tutustuttaa lapsi valtakulttuurin ja viittomakielisen kulttuurin eroihin, kuten äänimaailman ilmiöihin ja puhuttuun kieleen sekä tulkkipalvelun käyttöön.

Esiopetuksen tavoitteet saavutetaan aikuisen ja lapsen välisessä viittomakielisessä vuorovaikutuksessa. Siinä otetaan huomioon, että lapsen kanssa viestitään pääasiallisesti visuaalisen kanavan kautta. Sekaryhmässä esiopetus toteutetaan siten, että viittomakielinen lapsi voi osallistua siihen mahdollisimman täysipainoisesti. Viittomakielisen opetuksen ja kasvatuksen turvaamiseksi voidaan käyttää tulkkia.

6.4 Maahanmuuttajat

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus on mahdollista järjestää muun esiopetuksen yhteydessä, perusopetukseen valmistavana opetuksena tai näiden yhdistelmänä. Esiopetukseen osallistuvia maahanmuuttajia erottaa toisistaan kieli ja kulttuuri, maahanmuuton syy ja maassaoloaika. Lasten taustat otetaan huomioon, vaikka opetuksessa toteutetaan esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lisäksi maahanmuuttajien opetuksella on erityistavoitteita, joihin pyritään paikallisten resurssien ja erilaisten ratkaisumallien rajoissa. Opetuksella tuetaan suomen/ruotsin kielen ja mikäli mahdollista myös lapsen äidinkielen kehittymistä sekä mahdollisuutta kasvaa kahteen kulttuuriin. Lapsen identiteetin rakentumiselle on merkityksellistä, että myös hänen kulttuuriinsa kuuluvia asioita arvostetaan ja että ne näkyvät esiopetuksen arkipäivässä.

Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen tavoite on, että lapsi saavuttaa perusopetuksen aikana mahdollisimman toimivan suomen/ruotsin kielen taidon kaikilla kielen osa-alueilla. Hyvän suomen/ruotsin kielen hallinnan keskeisinä edellytyksinä ovat äidinkielen hallinta ja tavoitteinen oppiminen. Esiopetuksessa lapsella on mahdollisuus opiskella suomea/ruotsia sekä ohjauksessa että luonnollisissa viestintätilanteissa suomen/ruotsinkielisten lasten ja aikuisten kanssa. Esiopetuksen keskeiset sisältöalueet harjaannuttavat kielen käytön eri toimintoihin, kotouttavat suomalaiseen kulttuuriin ja vertailevat suomalaista kulttuuria muihin kulttuureihin. Tämä opetus ja lapsen äidinkielen oppimisprosessit nivoutuvat kaikkiin esiopetuksen osa-alueisiin.

Lapsen äidinkielen opetuksen tavoitteet puolestaan ovat ajattelun kehittyminen, itsetunnon ja persoonalli-

suuden ehyt kasvu sekä kielenkäyttötaitojen vahvistuminen. Keskeisellä sijalla on lapsen ilmaisukielen ja -rohkeuden lisääntyminen sekä omien näkemysten ja mielipiteiden esittäminen. Kulttuuriryhmän mukaan joko kerrottu tai kirjoitettu satu- ja tarinaperinne ovat keskeistä aineistoa.

Oman kulttuurin tukemisen tavoitteena on, että lapsi tulee tietoiseksi oman etnisen ryhmänsä kulttuuriperinnöstä ja oppii arvostamaan sitä. Kulttuuria tukevan esiopetuksen päämääränä on omanarvontuntoinen, kulttuuristaan, taustastaan ja kielestään ylpeä, yhteiskuntaan integroitunut kaksikielinen ja -kulttuurinen aikuinen, joka kykenee siirtämään omaa kulttuuriperintöään lapsilleen.

6.5 Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Perusteiden lähtökohdat

Perusopetuslain 628/1998 7 §:n mukaan valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen, myös esiopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityisen maailmankatsomuksellisen koulutustehtävän mukainen opetus voi perustua esimerkiksi tiettyyn uskonnolliseen tai kulttuuriseen katsomukseen. Kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva opetus voi puolestaan olla johonkin tiettyyn pedagogiikkaan nojaavaa. Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita.

Tämän määräyksen lähtökohtana on perusopetuslain 3 §, jonka mukaan opetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin kyseisessä laissa säädetään. Lisäksi lähtökohtina ovat valtioneuvoston perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta antaman asetuksen (1435/2001) 2-4 §:ssä määritellyt opetuksen valtakunnalliset tavoitteet ja asetuksen 5 § 1 momentissa määritellyt esiopetuksen erityiset tavoitteet sekä kyseisen asetuksen 3 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa oppilaalle annetaan myös opetuksen perustana olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvia tietoja, taitoja ja valmiuksia.

Erityiseen tehtävään perustuvassa esiopetuksessa noudatettava opetussuunnitelma voi olla omaleimainen edellä mainittujen normien ja opetuksen järjestämisluvan määrittämällä tavalla.

Opetuksen järjestämisen lähtökohdat

Kasvatuksen ja opetuksen tulee tukea perusopetuslaissa tarkoitettulle esiopetukselle valtioneuvoston perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja tuntijaosta antaman asetuksen 2- 4 §:ssä määriteltyjen valtakunnallisten tavoitteiden sekä lisäksi saman asetuksen 5 §:n 1 momentissa määriteltyjen esiopetuksen erityisten tavoitteiden saavuttamista. Erityisen tehtävän mukainen maailmankatsomus tai erityinen kasvatusopillinen tehtävä voi ilmetä esiopetuksen arvoissa, kasvatustavoitteissa, toiminta-ajatuksessa ja toimintakulttuurissa. Lisäksi erityinen kasvatusopillinen tehtävä voi ilmetä pedagogisina ratkaisuin, jotka konkretisoivat oppimiskäsitystä opetusjärjestelyjen ja – menetelmien sekä työtapojen ja oppimisympäristöjen avulla.

Toiminta, kasvatusta ja opetus eivät voi kuitenkaan olla ristiriidassa esiopetukselle asetettujen yleisten kasvatustavoitteiden ja opetukselle asetettujen tavoitteiden kanssa. Ne eivät myöskään voi olla lähtökohdiltaan sellaisia, että ne pyrkivät vaikuttamaan siihen, että esiopetuksessa oleva lapsi sitoutuu kyseiseen maailmankatsomukseen tai sitä edustavan yhteisön jäsenyyteen tai kasvatusopillisen järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustalofilosofiseen näkemykseen tai sitä edustavan yhteisön jäsenyyteen.

Esiopetuksen opetussuunnitelmassa tulee kuvata opetuksen perustana olevat yleiset ja erityiseen maailmankatsomukseen perustuvat arvot, erityiseen maailmankatsomukseen ja kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva toiminta-ajatus, kasvatustavoitteet ja toimintakulttuuri sekä kasvatustalofilosofiset lähtökohdat ja pedagogiset ratkaisut (erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa) ja niiden näkyminen esiopetuksen toiminnassa.

Erityiseen maailmankatsomukseen perustuva esiopetus

Erityisen maailmankatsomukselliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa noudatetaan perusopetuslain 11 §:n 4 momentin ja perusopetuslain 14 §:n määräyksiä esiopetuksen sisällöstä ellei järjestämislupa oikeuta poikkeamaan niistä.

Esiopetukseen sisällytetty maailmankatsomuksellinen aines ei saa olla tavoitteiltaan ja sisällöiltään ristiriidassa edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen esiopetuksen yleisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden kanssa. Esiopetuksen yleisiä tavoitteita täydentävän katsomuksellisen aineksen tulee käydä selkeästi ilmi esiopetuksen järjestäjän opetussuunnitelmasta.

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Opetuksen järjestäjän on selvitettävä lapsen huoltajalle esiopetuksen toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen maailmankatsomukselliset lähtökohdat ja painotukset.

Erityiseen kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Erityiseen kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa noudatetaan perusopetuslain 11 §:n 4 momentin ja perusopetuslain 14 §:n määräyksiä esiopetuksen sisällöstä ellei järjestämislupa oikeuta poikkeamaan niistä.

Esiopetuksessa erityinen kasvatustieteellinen tehtävä voi ilmetä esiopetuksen erilaisina pedagogisina ratkaisuina, joissa korostuu ihmisen kehittyminen taiteen ja käytännön toiminnan myötä tai läpäisyperiaatteella aineksena, joka täydentää opetussuunnitelman perusteissa ilmaistuja tavoitteita ja esiopetuksen keskeisiä sisältöalueita niitä muuttamatta.

Esiopetukseen sisällytetty aines ei saa olla tavoitteiltaan, sisällöiltään tai toteuttamistavaltaan ristiriidassa edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen esiopetuksen yleisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden kanssa.

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee käydä selkeästi ilmi erityiseen kasvatustieteelliseen tehtävään perustuva opetus ja yleisiä tavoitteita täydentävä aines.

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Opetuksen järjestäjän on selvitettävä lapsen huoltajalle esiopetuksen kasvatustieteelliset ja pedagogiset lähtökohdat.

6.6 Vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylypy

Esiopetuksen järjestäminen on mahdollista perustaa erilaisille pedagogisille ratkaisuille, joissa korostuu kieli. Tällaisia ovat esimerkiksi vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylypy. Näitä ratkaisuja käytettäessä on erityisen tärkeää, että lapsen huoltaja saa riittävästi tietoa käytettävästä toimintafilosofias- ta ja opetuksen erityistavoitteista. Esiopetuksen opetuskielestä on säädetty perusopetuslaissa.

Esiopetuksen opetuskielellä ja muulla kielellä annettava esiopetus muodostavat kokonaisuuden. Yleista- voitteiden lisäksi tällaisessa esiopetuksessa pyritään erityistavoitteisiin. Suppeimmillaan tavoitteena on herättää lapsen mielenkiinto kieltä kohtaan. Laajimmillaan pyritään luomaan lapselle valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä. Etätavoitteena voi tällöin olla, että lapsi pystyy perusopetukseen siirryttyään opiskelemaan sekä esiopetuksen opetuskielellä että kyseisellä muulla kielellä. Jos ryhmässä on kielelliseltä taustaltaan erilaisia lapsia, heidän kielelliset tavoit- teensakin ovat erilaiset. Niiden saavuttamista tuetaan tarvittaessa opetusta eriyttämällä. Mitä laajempaa muun kielen käyttö esiopetuksessa on, sitä suurempia vaatimuksia se asettaa oppimisympäristölle.

7 Arviointi

Esiopetuksessa arviointi perustuu siihen, miten hyvin esiopetuksen yleiset tavoitteet ja mahdollisessa lap- sen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa tai muulla tavoin asetetut lapsen tavoitteet toteutuvat. Arviointia suoritetaan jatkuvasti opettajan ja lapsen vuorovaikutuksessa työskentelyn ja oppimisprosessin edetessä. Palautetta annetaan opettajan ja huoltajien sekä mahdollisesti myös lapsen kanssa käytävissä säännöllisissä keskusteluissa. Opettajan tulee yhteistyössä muun henkilöstön kanssa edistää lapsen edellytyksiä itsearvi- ointiin, mikä tukee erityisesti lapsen minäkuvan kehittymistä ja oman työskentelyn jäsentämistä. Arvioin- nissa painotetaan lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistymistä pikemmin kuin vain tavoitteiden saavut- tamista.

Esiopetuksen päätteeksi voidaan antaa osallistumistodistus. Todistusta voidaan täydentää kuvaamalla jär- jestettyä esiopetusta.

8 Esiopetuksen opetussuunnitelman laatiminen

8.1 Opetussuunnitelman laatimisen järjestelyt

Opetussuunnitelman perusteet on normi, joka toimii kansallisena kehyksenä opetussuunnitelman laadinnalle. Paikallisissa opetussuunnitelmissa tarkennetaan perusteissa määriteltyjä tavoitteita ja sisältöjä ja niiden pohjalta luodaan toiminnallisia kokonaisuuksia.

Opetussuunnitelma tulee siis laatia perusteiden pohjalta, ja sen lisäksi siinä otetaan huomioon kunnan omaleimaisuus sekä muut kunnassa tehdyt lapsia ja nuoria koskevat päätökset. Esiopetuksen opetussuunnitelma tulee laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee käydä ilmi myös päiväkodin tai koulun toimintaympäristö ja sen antamat mahdollisuudet sekä kuvaus opetuksen toteuttamisesta. Opetussuunnitelman tulee ohjata opettajan suunnittelua ja toimia hänen työvälineenään.

Opetussuunnitelma voidaan laatia kuntakohtaisena, alueittaisena tai päiväkotitai koulukohtaisena sen mukaan, kuin opetuksen järjestäjä päättää. Mikäli kunnassa toimii yksityisiä esiopetuksen toteuttajia, joilta kunta ostaa esiopetuspalvelut, on päätettävä myös näiden opetussuunnitelman laatimisesta ja hyväksymisestä.

On pyrittävä siihen, että mahdollisimman moni opetusta toteuttava henkilö osallistuisi opetussuunnitelman laadintaan, jotta sitoutuminen sen noudattamiseen varmistuisi. Myös lasten huoltajien on voitava vaikuttaa työhön varsinkin opetussuunnitelman kasvatustavoitteita suunniteltaessa.

Käytännön järjestelyistä määrätään vuosittain laadittavassa perusopetuksen 9 §:n mukaisessa suunnitelmassa.

8.2 Opetussuunnitelmaan sisältyvät seikat

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee ilmetä seuraavat seikat sen mukaan, kuin opetuksen järjestäminen edellyttää

1. esiopetuksen toiminta-ajatus
2. esiopetuksen oppimisympäristön kuvaus
3. esiopetuksen mahdolliset painotukset
4. esiopetuksessa noudatettavat täsmennetyt kasvatus- ja oppimistavoitteet
5. esiopetuksen pedagoginen toteuttaminen
6. kasvun ja oppimisen tuki ja tukimuodot luvuissa 4 ja 5 täsmennettyjen ohjeiden mukaisesti
7. eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten esiopetuksen järjestäminen
8. yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa
9. yhteistyö esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön kesken
10. yhteistyö muiden toimijoiden kanssa
11. esiopetuksen järjestäminen yhdistetyissä ryhmissä, esimerkiksi 3-6-vuotiaat päivähoidossa tai esiopetus yhdysluokissa perusopetuksen kanssa
12. lapsen kehittymisen ja oppimisen seuranta sekä arviointi
13. esiopetukseen osallistumisesta annettava todistus
14. toiminnan toteutumisen jatkuva arviointi

Painettu

ISBN 978-952-13-4616-3

ISSN 1798-887X

Verkkojulkaisu

ISBN 978-952-13-4617-0

ISSN 1798-8888